

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Навчально-науковий інститут економіки і управління
Кафедра міжнародної економіки

УДК

«До захисту в ЕК»

Директор інституту

_____ Олег ШЕРЕМЕТ

«__» _____ 20__ р.

До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____ Світлана ГУТКЕВИЧ

«__» _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА

за освітньо-професійною програмою «Міжнародна економіка»

зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»

на тему: «Залучення іноземних інвестицій в економіку України»

Виконав

здобувач 2 курсу, групи ЗМЕ-2-М

Музика Богдан Миколайович

Керівник д.е.н., проф.

_____ Гуткевич Світлана Олександрівна

Рецензент

Я як здобувач(ка) Національного університету харчових технологій розумію і підтримую політику університету з академічної доброчесності. Я не надавав(-ла) і не одержував(-ла) недозволеної допомоги під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Здобувач _____

Київ – 2022 р.

РЕФЕРАТ
до магістерської роботи на тему:
«Залучення іноземних інвестицій в економіку України»

Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 10 таблиць, 7 рисунків, 2 додатки. Кількість використаних джерел – 53.

Ключові слова: іноземні інвестиції, прямі іноземні інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційна привабливість, інвестиційний клімат, стратегія розвитку.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є методико-теоретичне обґрунтування важливості ключових факторів, що мають вплив на формування умов залучення іноземних інвестицій в економіку України та розробка стратегії щодо активізації процесу залучення іноземних інвестицій.

Основні завдання магістерської роботи:

- розкрито існуючі наукові підходи до визначення економічної сутності та класифікації ІІ;
- розглянуто методики оцінки ефективності ІІ;
- проаналізовано правові основи іноземного інвестування в Україні;
- визначено стан інвестиційної привабливості галузей економіки України;
- розглянуто динаміку залучення ІІІ в економіку України;
- обґрунтовано важливість ключових факторів, що мають вплив на залучення ІІІ в економіку України;
- визначено пріоритетні напрями залучення ІІ в економіку України;
- розглянуто міжнародний досвід залучення ІІ;
- розроблено та обґрунтовано стратегію активізації процесу залучення ІІ в економіку України.

Предметом дослідження є процес залучення прямих іноземних інвестицій.

Об'єкт дослідження - іноземні інвестиції.

Методи аналізу. Методологічною основою магістерської роботи є сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, використання яких обумовлено метою та завданнями дослідження. Зокрема, використовувались такі методи наукових досліджень: історико-логічний та діалектичний методи; систематизації та узагальнення; метод статистичного аналізу; метод порівняльного аналізу; експертні методи; метод кореляційного аналізу, методи синтезу та логічного узагальнення; графічний метод; методи дедукції та індукції, а також структурно-функціональний метод.

ABSTRACT
to master's degree work on the topic:
«Attracting foreign investment in the economy of Ukraine»

The master's thesis consists of an introduction, three chapters, conclusions, a list of sources and appendices. The work contains 10 tables, 7 figures, 2 appendices. Number of sources used - 53.

Keywords: foreign investment, foreign direct investment, investment activity, investment attractiveness, investment climate, development strategy.

The purpose and objectives of the study. The purpose of the master's thesis is methodological and theoretical justification of the importance of key factors influencing the formation of conditions for attracting foreign investment into the economy of Ukraine and developing a strategy to intensify the process of attracting foreign investment.

The main tasks of the master's degree work:

- the existing scientific approaches to the definition of the economic essence and classification of foreign investments are revealed;
- methods of assessing the effectiveness of foreign investment are considered;
- the legal bases of foreign investment in Ukraine are analyzed;
- the state of investment attractiveness of branches of economy of Ukraine is defined;
- the dynamics of attracting FDI into the economy of Ukraine is considered;
- the importance of key factors influencing the attraction of FDI in the economy of Ukraine is substantiated;
- priority areas for attracting foreign investment into the economy of Ukraine have been identified;
- international experience of attracting foreign investments is considered;
- the strategy of intensification of the process of attracting foreign investments into the economy of Ukraine is developed and substantiated.

The subject of research is the process of attracting foreign direct investment.

The object of study is foreign investments.

Methods of analysis. The methodological basis of the master's thesis is a set of general and special methods, the use of which is determined by the purpose and objectives of the study. In particular, the following research methods were used: historical-logical and dialectical methods; systematization and generalization; method of statistical analysis; method of comparative analysis; expert methods; method of correlation analysis, methods of synthesis and logical generalization; graphic method; methods of deduction and induction, as well as the structural-functional method.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	04
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТУВАННЯ	07
1.1 Наукові підходи до визначення економічної сутності іноземних інвестицій.....	07
1.2 Оцінка ефективності інвестицій.....	18
1.3 Правові основи інвестиційної діяльності в Україні.....	24
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФАКТОРІВ, ЩО ФОРМУЮТЬ УМОВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ.....	33
2.1 Стан інвестиційної привабливості галузей економіки України..	33
2.2 Динаміка залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України.....	41
2.3 Фактори, що впливають на залучення іноземних інвестицій в економіку України.....	51
Висновки до розділу 2.....	59
РОЗДІЛ 3 СТРАТЕГІЯ АКТИВІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ	61
3.1 Напрями залучення іноземних інвестицій.....	61
3.2 Міжнародний досвід залучення іноземних інвестицій.....	65
3.3 Стратегія залучення прямих іноземних інвестицій в Україну.....	71
Висновки до розділу 3.....	77
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83
ДОДАТКИ.....	91

ВСТУП

В умовах глобалізації та інтеграції світової економіки, ефективний розвиток економіки окремої країни не відбувається за рахунок лише власних ресурсів, яких зазвичай для цього є недостатньо. Проблема дефіциту власних ресурсів, які можна направити на розвиток економіки досить гостро стоїть перед Україною, особливо в умовах, коли країна де-факто перебуває у стані неоголошеної війни. Вирішити проблему дефіциту ресурсів можна за допомогою залучення іноземних інвестицій, особливо, їх різновиду – прямих іноземних інвестицій (ПІІ). ПІІ являються необхідним складником ефективного функціонування економіки країни і сприяють зростанню обсягів виробництва та покращують рівень життя населення, при цьому не створюючи боргових зобов'язань, що є важливим з точки зору забезпечення економічної безпеки.

Актуальність теми даної магістерської роботи полягає в тому, що в умовах протікання глобалізаційних процесів та зростаючої конкуренції, країнам, які прагнуть не залишитися за межами існуючих світогосподарських процесів, необхідно поглиблювати та розширювати інвестиційне співробітництво. Протягом останніх років, через пандемію коронавірусної хвороби відмічається скорочення світового обсягу ПІІ [1]. В даних умовах постає гостра необхідність активізації процесу залучення ПІІ в Україну, шляхом створення такого інвестиційного клімату, який би забезпечив перевагу України над іншими країнами-реципієнтами ПІІ.

Об'єктом дослідження є іноземні інвестиції.

Предметом дослідження є процес залучення прямих іноземних інвестицій.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є методико-теоретичне обґрунтування важливості ключових факторів, що мають вплив на формування умов залучення іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну та розробка стратегії щодо активізації процесу залучення ПІІ в Україну. Для досягнення визначеної мети вирішено такі завдання:

- розкрито існуючі наукові підходи до визначення економічної сутності іноземних інвестицій;
- розглянуто методики оцінки ефективності інвестицій;
- розглянуто правові основи іноземного інвестування в Україні;
- досліджено стан інвестиційної привабливості галузей економіки України;
- проаналізовано динаміку залучення ПІІ в економіку України;
- визначено ключові фактори, що впливають на залучення ПІІ в економіку України;
- визначено пріоритетні напрями залучення іноземних інвестицій в економіку України;
- розглянуто міжнародний досвід залучення іноземних інвестицій;
- розроблено та обґрунтовано стратегію активізації процесу залучення ПІІ в економіку України.

Методи дослідження. Методологічною основою магістерської роботи є сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, використання яких обумовлено метою та завданнями дослідження. Зокрема, використовувались такі методи наукових досліджень: історико-логічний та діалектичний методи наукового пізнання – для розкриття економічної сутності іноземних інвестицій; систематизації та узагальнення – для розгляду методик оцінки ефективності іноземних інвестицій та уточнення категоріально-понятійного апарату; метод статистичного аналізу – для аналізу відстеження динаміки залучення ПІІ в економіку України; метод порівняльного аналізу – для вивчення міжнародного досвіду залучення іноземних інвестицій; експертні методи – для оцінки інвестиційної привабливості галузей економіки України; метод кореляційного аналізу, методи синтезу та логічного узагальнення – для визначення ключових факторів, що мають вплив на залучення ПІІ та пріоритетних напрямів залучення ПІІ в економіку України; графічний метод – для виявлення закономірностей у динаміці надходження ПІІ в економіку України та їх розподілу за галузями економіки; методи дедукції та індукції, а також

структурно-функціональний метод – для визначення та обґрунтування напрямків активізації процесу залучення іноземних інвестицій в економіку України.

Інформаційна база: наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів в галузі іноземного інвестування; законодавчих та нормативно-правових актів України та іноземних держав; офіційних звітів, аналітичних видань та статистичних баз даних Світового банку, МВФ, ОЕСР, ЮНКТАД, інформаційно-аналітичних матеріалів українських та зарубіжних аналітичних центрів.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. В роботі розміщено 10 таблиць, 7 рисунків, 2 додатки. Список використаних джерел включає **81** найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТУВАННЯ

1.1 Наукові підходи до визначення економічної сутності іноземних інвестицій

Нестача внутрішніх інвестиційних ресурсів змушує країни шукати їм заміну за межами національних територій. З кінця XX – початку XXI ст. темпи збільшення міжнародних інвестиційних потоків (переважно ПІІ) стали перевищувати темпи росту світової торгівлі. Основними причинами, що сприяли цьому процесу можна назвати активізацію інтеграційних процесів, посилення міжнародного поділу праці, активну діяльність міжнародних компаній, зростаючу конкуренцію та боротьбу компаній за ринки.

Така активізація міжнародних інвестиційних процесів викликає необхідність визначити сутність сучасних проявів міжнародного руху капіталів, здійснити аналіз теоретичних підходів до визначення іноземних інвестицій, з'ясувати мотиваційну природу міжнародного інвестування.

На даний час не існує єдиної теорії, яка б пояснювала та описувала сутність міжнародного руху капіталу. Поряд з цим, різні напрями економічної теорії зазвичай розглядають лише окремі форми переміщення капіталу між країнами.

До середини XIX ст. міжнародні господарські відносини зводилися переважно лише до зовнішньої торгівлі і рух капіталу не розглядався як вагомий чинник у світогосподарських процесах. Класична теорія А.Сміта та Д.Рікардо передбачала, що лише товари та послуги мають значну мобільність і можуть вільно переміщуватися між країнами шляхом експорту та імпорту. В той же час, вважалося, що фактори виробництва, в т.ч. і капітал, не володіють такою мобільністю і можуть переміщуватися лише в межах окремих економік.

Вперше почав досліджувати міжнародний рух капіталу представник класичного напрямку Дж. С. Мілль. У своїй праці “Основи політичної

економії” [2, с. 342] Дж. С. Мілль звернув увагу на зростання вивозу капіталу із Англії у 30-40-х рр.. XIX ст. і цим самим визнав капітал мобільним. Ним було розглянуто два основних питання, пов’язаних із рухом капіталу: вплив вивозу капіталу на зовнішню торгівлю та зв’язок міжнародного руху капіталу з нормами його накопичення та прибутку. Так, різниця між нормами прибутку в країні-експортері та країні-імпортері капіталу, стала вважатися класичним мотивом, який спонукав до вивозу капіталу.

Західний економіст-неокласик Е.Хекшер [3] сформував думку стосовно тенденції до міжнародної рівноваги цін на фактори виробництва, яка реалізується як опосередкованим чином – через міжнародну торгівлю, так і безпосередньо – шляхом міжнародного руху факторів виробництва, вартість і кількісне співвідношення яких у різних країнах не однакова. Інший економіст-неокласик Б.Олін [4] дотримувався думки, що міжнародний рух факторів виробництва пояснюється різним попитом на них. Він доводив, що фактори виробництва переміщуються із країни де їх продуктивність низька, у країни, де вона висока.

Робота англійського економіста Дж. М. Кейнса “Загальна теорія зайнятості, відсотків та грошей” (“The General Theory of Employment, Interest and Money”), яка була опублікована у 1936 році, стала поштовхом до формування нового напрямку у теорії міжнародного руху капіталу – кейнсіанського. Дж. М. Кейнс [5] взяв за основу, що міжнародний рух капіталу виникає через неоднаковість платіжних балансів різних країн, зокрема, через сальдо поточного платіжного балансу. На відміну від економістів-неокласиків він вважав, що за деяких умов вивезення капіталу може бути вигідним для окремого підприємства, однак, не для економіки країни в цілому. Виходячи з цього була сформована думка про можливість контролю з боку держави над процесом міжнародного руху капіталу.

Подальший розвиток теоретичних підходів міжнародного руху капіталу мав місце у працях економістів некейнсіанського напрямку. Так, австрійський і американський економіст Ф.Махлуп описував різні варіанти впливу

іноземного капіталу на національну економіку. У своїй праці “Міжнародна торгівля та мультиплікатор національного доходу” (“International Trade and the National Income Multiplier”), розглядаючи дане питання, він сформулював наступні висновки [6]:

у випадку, коли сальдо платіжного балансу країни позитивне, вивіз капіталу врівноважує переважання експорту над імпортом, що призводить до зростання національного доходу країни-експортера;

при незначних внутрішніх інвестиціях в країні та високому рівні заощаджень, вивіз капіталу підтримує ділову активність і забезпечує зростання національного доходу країни-експортера;

форми ввезених інвестицій по різному впливають на економічну ситуацію у країні-імпортері: портфельні інвестиції підтримують активність національного ринку цінних паперів, а ПІІ не створюють боргового навантаження на бюджет країни.

Інший продовжувач кейнсіанських ідей – британський економіст Р.Гаррод у своїх працях представив модель економічного зростання, в якій основними параметрами були норма заощадження та експорт капіталу [7]. Відповідно до зазначеної моделі, низькі темпи економічного зростання у країні, яка багата на капітал, спонукають до його вивозу за її межі. Одночасно з цим, у країн, які мають низьку схильність до заощаджень та низькі темпи економічного зростання виникає необхідність імпорту капіталу.

Нестача капіталу чи його надлишок були умовним показником ступеня економічного розвитку країни. З точки зору прихильників кейнсіанської ідеї, основні проблеми країни-реципієнта пояснювалися нестачею інвестицій та низьким рівнем внутрішніх заощаджень.

Посткейнсіанський економіст К.Куріхара продовжив дослідження залежності стану розвитку національних господарств від міжнародного руху капіталу, побудувавши ряд математичних моделей [8, с.30]. При цьому, ним було використано два підходи, які стосувалися слаборозвинутих і розвинутих країн. У випадку слаборозвиненої країни визначалася кількісна залежність між

ввезенням капіталу і темпом зростання економіки. Щодо розвинутих країн - розглядалася потреба у вивозі капіталу та його вплив на подальше зростання.

Пізніше, оцінкою впливу іноземних інвестицій на економіку країни-реципієнта займалися і інші економісти посткейнсіанці. Для відповіді на питання, як впливають ПІІ на економічне зростання у конкретній країні, П. Вельфенсом і П. Джесінскі була запропонована модель, яка базується на традиційному апараті виробничих функцій [9, с.57]. Особливістю даної моделі є те, що науковці ототожнюють іноземний основний капітал з накопиченими ПІІ. У моделі взаємодії місцевих та іноземних інвестицій – модель типу “хижак-жертва”, реалізується побудова економетричних залежностей між показниками інвестиційної активності місцевих й іноземних фірм. Автори даної моделі дійшли висновку, що на початковому етапі іноземні інвестиції сприяють економічному розвитку країни-реципієнта, однак, після досягнення певної точки починають його стримувати.

У другій половині ХХ ст. почали відбуватися зміни у світогосподарській системі та перегляд традиційного підходу до вивчення міжнародного руху капіталу. З'являється новий напрям теоретичних досліджень, у яких рух іноземних інвестицій розглядається невід'ємно від діяльності транснаціональних корпорацій. В цей час формуються два основних підходи до тлумачення іноземних інвестицій [10]:

- мікроекономічний – спрямований на розкриття мотивації інвестора до здійснення іноземних інвестицій та на аналіз впливу іноземних інвестицій на розвиток окремого підприємства;
- макроекономічний – спрямований на пояснення важливості ПІІ як конкретної форми капіталу.

Серед науковців, які розглядали ПІІ з позицій мікроекономічного підходу були Р.Вернон – теорія життєвого циклу товару та розміщення виробництва (використовується для пояснення причин налагодження компаніями виробництва в зарубіжних країнах: подолання торговельних бар'єрів, нижчі місцеві витрати на виробництво, випередження місцевих конкурентів-імітаторів

конкретного товару) [11], С.Хаймер та Ч.Кіндлебергер – теорія монополістичних переваг (іноземний інвестор знаходиться в менш сприятливій ситуації у порівнянні з місцевими, через це він потребує додаткових переваг) [12], Г.Хаберлер – модель альтернативних витрат [13] та ін.

При цьому, прихильниками макроекономічного підходу були К.Коджима та І.Озава – теорія “наздоганяючого циклу” (розміщення фірмами виробництва за кордоном для полегшення доступу до іноземних споживачів, їх продукції чи зменшення витрат виробництва) [4, с.29], Р.Манделл та Дж.Флемінг – модель мобільності капіталів (взаємозалежність мобільності капіталів і монетарної політики) [11] та ін.

Враховуючи вищезазначені підходи та теорії, можна підсумувати, що головними причинами міжнародного руху капіталу є:

- нерівномірне розміщення капіталу у світі, що призводить до його руху з країн, де він у надлишку, в країни, де його недостатньо;
- розбіжність заощаджень та інвестицій у багатьох країнах і надлишок чи брак коштів для інвестицій, які виникають на цій основі;
- відмінності між країнами в умовах застосування капіталу;
- різна ефективність використання капіталу його власниками і прагнення власників іншого капіталу зайняти місце менш ефективних власників;
- традиційно висока мобільність капіталу як економічного ресурсу, яка постійно зростає внаслідок глобалізації світової економіки.

Іноземний капітал може залучатися країною-реципієнтом у формі прямих та портфельних іноземних інвестицій, а також у формі кредитів і позик (рис. 1.1).

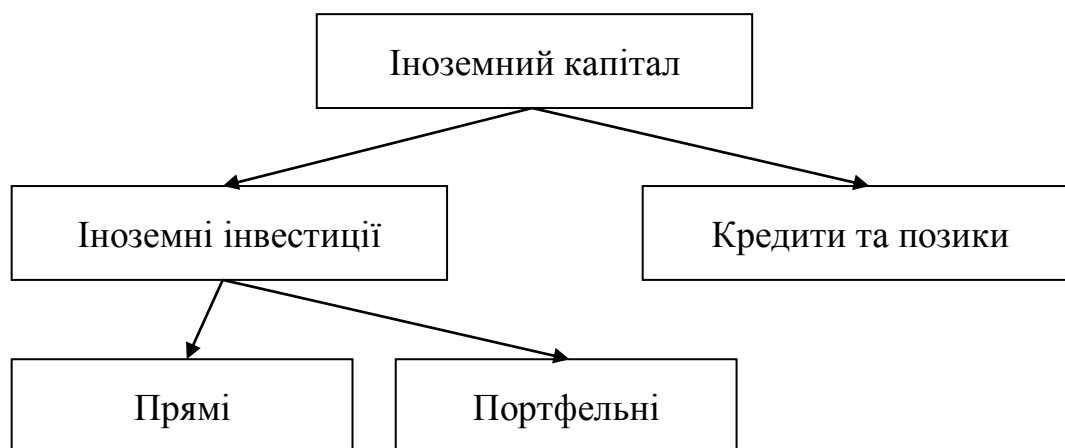

Рис. 1.1 Форми залучення іноземного капіталу

Джерело: складено на основі [14]

Іноземні кредити та позики, як альтернативні прямим та портфельним інвестиціям форми залучення іноземного капіталу доцільно використовувати у тих сферах економіки, які перебувають у державній монополії. Незважаючи на те, що вони збільшують державний борг, їх залучення дозволяє захистити національні інтереси країни.

Вітчизняне законодавство, зокрема Закон України “Про режим іноземного інвестування”, трактує іноземні інвестиції як «цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об’єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту» [15].

Розглянемо основні форми реалізації іноземних інвестицій – прямі та портфельні.

Портфельними іноземними інвестиціями називають капіталовкладення в акції закордонних підприємств, що не дають права контролю над ними, в облігації й інші цінні папери іноземної держави та міжнародних валютно-фінансових організацій. Портфельні інвестиції, як правило, мають менший термін повернення інвестицій, ніж прямі інвестиції. Іноземні портфельні інвестори зазвичай розраховують швидко отримати прибуток від своїх інвестицій. З точки зору впливу портфельних іноземних інвестицій на

економіку країни-реципієнта, необхідно відмітити, що це в значній мірі залежить від того, яким чином приймаюча сторона буде розпоряджатися отриманим ресурсом (реальні інвестиції, споживання, кредити та ін.). Портфельні інвестиції можуть бути такими для інвестора, але не трансформуватися у реальні інвестиції реципієнтом. Оцінку впливу портфельних іноземних інвестицій на економіку країни необхідно проводити з урахуванням багатьох факторів, зокрема: вид цінних паперів для інвестування, емітент цінних паперів, на первинному чи вторинному ринку були придбані цінні папери, цілі використання отриманих коштів (рис. 1.2).

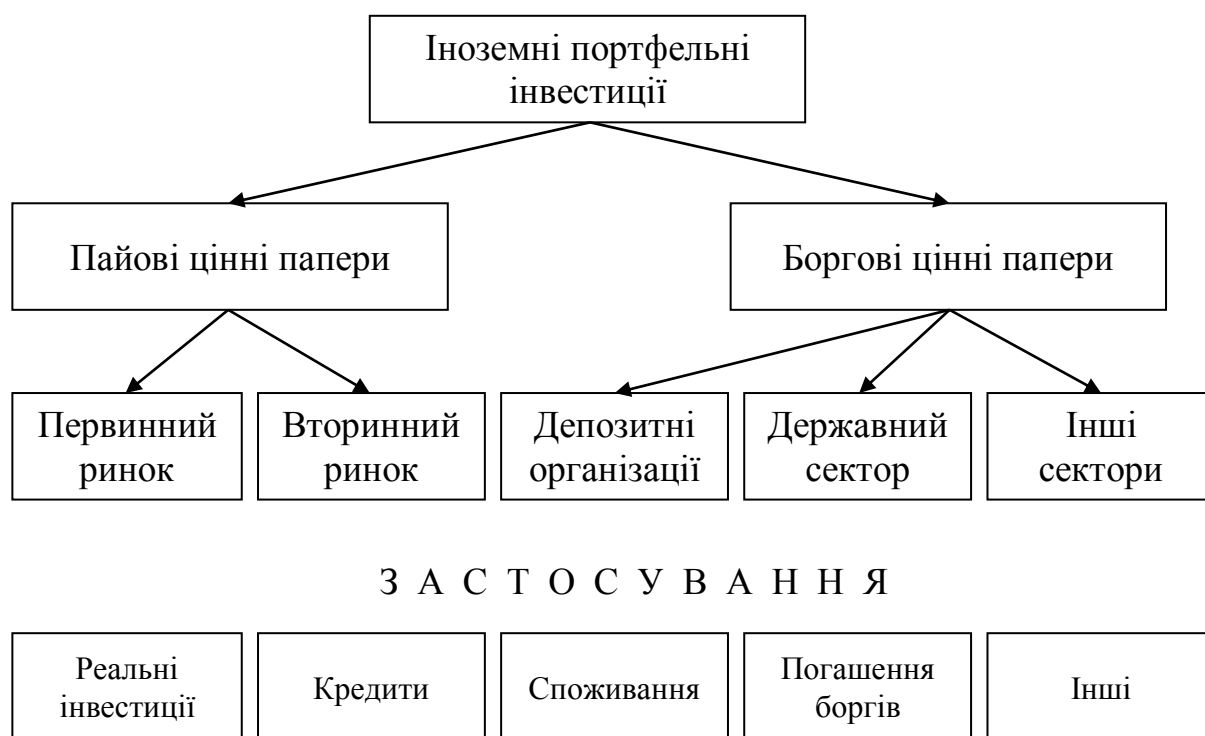

Рис. 1.2 Фактори впливу портфельних іноземних інвестицій на економіку країни реципієнта

Джерело: складено на основі [16, 17]

Для України основною формою залучення портфельних іноземних інвестицій є продаж боргових цінних паперів. Залучені кошти спрямовуються як на фінансування дефіциту державного бюджету, так і на погашення раніше отриманих запозичень. Як наслідок, іноземні портфельні інвестиції майже не

трансформуються у реальні інвестиції і, відповідно, не чинять значного впливу на економічну динаміку [17, с.81].

В українському законодавстві відсутнє чітке визначення прямих іноземних інвестицій. Відповідно до Закону України “Про режим іноземного інвестування” [15], підприємство з іноземними інвестиціями може вважатися таким, якщо іноземна інвестиція в його статутному капіталі, за його наявності, становить не менше 10 відсотків. Відсутність у нормативних документах чіткого визначення намагаються заповнити у своїх роботах вітчизняні дослідники. Так, С.Тесля трактує ПІІ як “матеріальний й нематеріальний капітали, які вкладають держава, компанія чи підприємець в інші підприємства за кордоном для отримання підприємницького прибутку, за умови довготермінового економічного інтересу та наявності права брати участь в управлінських рішеннях” [18, с.133]. Т. Говорушко та Н. Обушна трактують ПІІ як «вкладення капіталу в підприємство за кордоном, що забезпечує набуття довгострокового економічного інтересу через отримання інвестором контролю над об’єктом вкладення капіталу й передбачає одержання підприємницького прибутку (доходу) та/або ж досягнення соціального, інноваційного, екологічного та інших видів ефектів» [19]. У свою чергу, в розумінні Міжнародного валютного фонду ПІІ “є категорію міжнародних інвестицій, що здійснюються суб’єктом господарювання – резидентом однієї економіки з метою встановлення «тривалого» інтересу до підприємства – резидента іншої економіки. «Тривалість» передбачає наявність довгострокових відносин між прямим інвестором та підприємством, у яке здійснюються інвестиції, а також значний управлінський вплив інвестора на нього. ПІІ включають першу транзакцію між двома суб’єктами господарювання і всі наступні операції з капіталом між ними та між афілійованими підприємствами” [20, 21].

Наведені визначення ПІІ різняться між собою, однак мають спільні ключові елементи, які характеризують дану категорію. Це належність інвестора та підприємства, в яке здійснюється інвестиції, до “різних економік” – держав; наявність довгострокових відносин (економічного інтересу) між інвестором та

об'єктом інвестування та право інвестора впливати (мати контроль) на діяльність об'єкта вкладення інвестицій.

Розглянемо детальніше умову щодо можливості інвестора здійснювати вплив на функціонування підприємства. Вітчизняне законодавство, Міжнародний валютний фонд, Організація економічного співробітництва та розвитку вказують, що іноземні інвестиції можуть вважатися прямими іноземними інвестиціями тоді, коли вони передбачають придбання іноземним інвестором не менше 10% частки у статутному капіталі підприємства і дають змогу інвестору (або його представнику) здійснювати стратегічний вплив, включаючи частковий або повний контроль над ними. Однак, поряд з цим, у деяких країнах частка в 10% не вважається достатньою для встановлення ефективного контролю над підприємством. Зокрема, у Бельгії, Люксембурзі, США, Фінляндії її розмір має перевищувати 10 %; в Італії та Франції – не менше 20 %; у Німеччині, Японії – 25 %; в Іспанії, Канаді, Австралії, Новій Зеландії – 50 %, у Швеції – від 20 % до 50 %; у Нідерландах – 80 % [18, с.133]. Не зважаючи на таку невідповідність, при розрахунках обсягів ПІІ на міжнародному рівні та для забезпечення статистичної узгодженості між країнами, прийнятий кількісний критерій у 10 %.

На відміну від портфельних, прямі іноземні інвестиції мають значний позитивний вплив на економіку країни-реципієнта [22]:

- сприяють збільшенню виробничих потужностей країни;
- виступають джерелом продуктивнішої техніки й технології, новітніх методів менеджменту та маркетингу;
- є каталізатором розвитку вітчизняної науково-дослідницької бази;
- сприяють збільшенню і оновленню номенклатури виробництва шляхом залучення в обіг нових ресурсів;
- підтримують здорову конкуренцію, що призводить до підвищення ефективності виробництва;
- позитивно впливають на здійснення ефективної реструктуризації економіки та створення додаткових робочих місць;

- збільшують надходження до бюджету, що реалізуються у вигляді податків, які сплачують іноземні інвестори.

Одночасно з позитивним впливом, залучення ПІІ може нести потенційні загрози для країни-реципієнта [22]:

- послаблення конкурентних позицій місцевих підприємств;
- залежність від іноземних інвесторів;
- виведення прибутків інвестором за кордон;
- погіршення екологічної ситуації в наслідок інтенсивного використання інвестором природних ресурсів;
- посилення монополістичних тенденцій в економіці країни;
- сприяння переміщенню ресурсів за кордон.

Не зважаючи на потенційні загрози, які можуть нести ПІІ для приймаючої країни, з аналізу таблиці 1.1, в якій представлена порівняльна характеристика прямих та портфельних іноземних інвестицій, більш бажаною формою іноземних інвестицій для країни-реципієнта є прямі іноземні інвестиції.

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика прямих та портфельних іноземних інвестицій

Прямі іноземні інвестиції	Портфельні іноземні інвестиції
Збільшують виробничі потужності країни	Є переливанням фінансових активів у міжнародному масштабі
Джерело більш продуктивної техніки і технологій	Часто є короткостроковими і спекулятивними
Сприяють розширенню і оновленню номенклатури виробництва	Є більш ліквідними
Сприяють створенню додаткових робочих місць	Можуть мати негативний дестабілізуючий вплив на економіку країни-реципієнта
Збільшують бюджетні надходження у вигляді податків	Незначна частка скеровується на фінансування реального сектору економіки

Продовження табл. 1.1

Прямі іноземні інвестиції	Портфельні іноземні інвестиції
Не створюють боргового навантаження	Створюють боргове навантаження

Джерело: складено на основі [17, 22]

Таким чином, розвитку іноземних інвестицій, як прояву міжнародного руху капіталу сприяли такі чинники, як поява транснаціональних корпорацій, які мають можливість забезпечити вільне переміщення капіталу, глобалізація економічних процесів у світі, розвиток міжнародного фінансового ринку, поглиблення процесу міжнародного поділу праці, міжнародна виробнича й науково-технічна кооперація.

У свою чергу, у потенційних учасників експорту капіталу існують конкретні мотиви. Незважаючи на те, що основною метою вивозу капіталу є максимізація прибутку, цим мотивація інвестора не обмежується. Інвестор не завжди прагне лише прибутку. Так, кредитор, крім прибутку, прагне надійності розміщення своїх позик, а інвестор, який здійснює портфельні інвестиції – ліквідності придбаних активів. Також, найпоширенішим мотивом у інвесторів є диверсифікація активів за рахунок придбаних за кордоном, яка пояснюється бажанням мінімізувати ризики в цілому. Це спонукає інвестора до придбання за кордоном навіть менш прибуткових і не завжди менш ризикованих активів, які, однак, можуть збалансувати загальні ризики.

Усі обставини (чинники) міжнародного руху капіталу можна поділити на ті, що притягають іноземний капітал і ті, що виштовхують вітчизняний.

Основними чинниками, що притягають іноземний капітал у формі ПІІ є:

- наявність багатих економічних ресурсів;
- великий внутрішній ринок, що дозволяє іноземним компаніям за допомогою збутових та виробничих філій на території такої країни реалізовувати великі продажі;

- висока норма прибутку, обумовлена темпами економічного зростання країни-реципієнта.

До факторів, що виштовхують прямі інвестиції з менш розвинених країн, можна віднести:

- зрілість вітчизняних компаній у низці галузей;
- недоліки місцевого інвестиційного клімату, що змушують вітчизняні компанії вивозити капітал, а не накопичувати його всередині країни.

1.2. Оцінка ефективності інвестицій

У найбільш широкому сенсі під ефективністю розуміють співвідношення результату до витрат на його досягнення. Слово “ефективність” походить від латинського “effectus”, що означає “виконання”, “дія” або від “efficio” – “дію”, “виконую”. Під ефектом розуміють досягнутий результат у матеріальному, грошовому або соціальному вираженні, а під економічним ефектом – результат виробництва, дохід, зростання прибутку та зменшення витрат [23].

Загальна ефективність економічної системи залежить від дієвості виробництва, державного управління, соціальної сфери (систем охорони здоров'я, освіти, культури), та інших складових, яка визначається відношенням отриманих результатів до затрачених ресурсів і вимірюється набором кількісних показників. Для оцінки кожної складової ефективності економічної системи використовуються свої методи, показники та критерії. Однією із важливих складових ефективності економічної системи є економічна ефективність інвестицій, що визначається як співвідношення між величиною інвестицій у створення або розвиток основного капіталу та отриманим ефектом. Економічна ефективність інвестицій є однією з найважливіших складових ефективності економічної системи і вимірюється набором показників, до якого входять загальний ефект капіталовкладень, норма їх доходності, термін окупності, порівняна ефективність та ін. [24].

Оцінку ефективності іноземних інвестицій необхідно розглядати через призму їх впливу на економіку країни-реципієнта, а також з точки зору іноземного інвестора.

Для побудови ефективної стратегії залучення іноземних інвестицій, приймаюча країна повинна ставити за мету не сам факт їх залучення, а отримання від їх залучення максимального позитивного ефекту для економіки країни в цілому. Як було зазначено вище, прямі іноземні інвестиції мають значно більший вплив на економіку приймаючої країни ніж портфельні. Зважаючи на це, під оцінкою ефективності іноземних інвестицій будемо розуміти саме оцінку ефективності прямих іноземних інвестицій.

На даний час у сучасній економічній літературі є багато праць присвячених проблемі впливу ПІ на низку макроекономічних параметрів країни реципієнта. При цьому, думки науковців з даного питання значно різняться. Причинами цього, серед інших, є різні вхідні дані аналізу, вибір яких ґрунтується на суб'єктивній думці дослідника, відмінність макроекономічних показників у різних країнах, вибір методів, що використовувались для аналізу, а також недостатність та адекватність вихідних статистичних даних.

У своїй монографії “Інвестиційна безпека України: рейтингова оцінка” Г.Харламова пропонує власну економетричну модель впливу ПІІ на економічне зростання, що містить наступний набір факторів:

$$GGDP_t = \alpha + \beta_1 GEXP_t + \beta_2 GFDI_t + \beta_3 GGDI_t + \beta_4 GIFL_t + \beta_5 HC_t + \beta_6 OPEN_t + \varepsilon, \quad (1.1)$$

де α та β_i – коефіцієнти, які підлягають оцінці;

$GGDP$ – індекс зміни ВВП (у відсотках до попереднього року);

$GEXP$ – індекс зміни експорту товарів і послуг (у відсотках до попереднього року);

$GFDI$ – індекс зміни чистого притоку ПІІ (у відсотках до попереднього року);

GGDI – індекс зміни обсягів інвестицій в основний капітал (у відсотках до попереднього року);

GIFL – індекс споживчих цін (у відсотках);

HC – частка осіб, які навчаються у ВНЗ або професійно-технічних навчальних закладах (у відсотках на початок року);

OPEN – відношення експорту товарів і послуг до ВВП (у відсотках);

t – часовий проміжок, дані з якого аналізувалися;

ε – інші впливи, які не були враховані в моделі [25, с.185-187].

За результатами аналізу, відповідно до даної моделі, було отримано результат, що зростання надходження в країну ПП на 1% у рік прискорює середні темп зростання ВВП у наступному році на 0,21%.

О.Михайленко для визначення впливу ПП на розвиток національної економіки застосував кореляційно-регресійний аналіз. В якості основного показника ним було взято валовий внутрішній продукт (ВВП), що характеризує економічний розвиток України та обсяг ПП. Для побудови залежності були використані статистичні данні показників з 2002 по 2019 рр. Аналіз отриманих статистичних оцінок показав, що ВВП України лише на 4% залежить від надходжень ПП в економіку України, що свідчить про їх низьку ефективність[26].

В цілому, загальні риси сучасних досліджень, що спрямовані на виявлення впливу ПП на макрорівні, зводяться до наступного:

аналітичні роботи дослідників мають переважно емпіричний характер із застосуванням статистичних даних за певний проміжок часу;

дослідження проводяться стосовно окремих країн, груп країн чи регіонів з урахуванням притаманних лише їм особливостей;

будуючи конкретний вид економетричної залежності, більшість дослідників не спираються на конкретну теорію, яка б піддавалася статистичній перевірці.

З точки зору іноземного інвестора, ефективність інвестицій розглядається у розрізі ефективності інвестиційних проектів. У світовій практиці існує багато

методик фінансово-економічної оцінки інвестицій. У більшості з них використовуються однотипні, з економічної точки зору, показники ефективності, пов'язані з обрахуванням реальних грошових потоків та дисконтуванням. Інвестиції, у матеріальній основі яких лежать гроші, характеризуються тим, що грошові кошти на даний момент часу і через певний період будуть мати різну купівельну спроможність. Даний факт викликає необхідність фінансово-економічної оцінки інвестицій за допомогою методів, заснованих на дисконтуванні. На даний час, найбільш обґрунтованими і коректними методами, що засновані на дисконтуванні є: чиста приведена вартість (NPV), індекс прибутковості (IP), внутрішня норма рентабельності (IRR) та дисконтований термін окупності інвестицій (T) [27].

Розрахунок чистої приведеної вартості (Net Present Value – NPV) заснований на порівнянні майбутніх грошових надходжень з теперішніми вкладками. Чиста приведена вартість є різницю між теперішньою, дисконтованою на основі розрахункової ставки відсотка, вартістю надходжень від інвестицій і величиною початкових інвестиційних витрат (1.2)

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t} - \sum_{t=0}^n \frac{I_t}{(1+r)^t} \quad (1.2)$$

де CF_t – чистий грошовий потік (Cash Flow), за період t ;

r – норма дисконтування, що враховує зміну вартості грошей в часі;

n – термін реалізації проекту (в періодах);

I – інвестиції за період t [27, с.64].

До переваг даного методу розрахунку ефективності інвестицій можна віднести те, що враховується вартість грошей у часі, а також, цей метод орієнтований на збільшення доходів інвесторів. Недоліками даного методу є те, що чиста приведена вартість є абсолютним показником, тому важко об'єктивно зробити вибір між кількома проектами з однаковою NPV.

Індекс прибутковості (Profitabile Index – PI) безпосередньо пов'язаний з чистою приведеною вартістю і визначається як відношення дисконтованої вартості грошових потоків до дисконтованих первинних інвестицій (1.3)

$$PI = \frac{\sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t}}{\sum_{t=0}^n \frac{I_t}{(1+r)^t}} \quad (1.3)$$

де CF_t – чистий грошовий потік (Cash Flow), за період t ;

r – норма дисконтування, що враховує зміну вартості грошей в часі;

n – термін реалізації проекту (в періодах);

I – інвестиції за період t [27, с.66].

Рішення про доцільність інвестувати у той чи інший проект розглядається лише для тих проектів індекс прибутковості для яких становить більше одиниці. Переваги показника PI полягає в тому, що він є відносним і відображає ефективність одиниці інвестицій.

Внутрішня норма рентабельності (Internal rate of return – IRR) – це така ставка дисконтування, при якій дисконтовані надходження грошових коштів проекту дорівнюють дисконтованим інвестиційним витратам проекту (1.4)

$$\sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+IRR)^t} = \sum_{t=0}^n \frac{I_t}{(1+IRR)^t} \quad (1.4)$$

де CF_t – чистий грошовий потік (Cash Flow), за період t ;

n – термін реалізації проекту (в періодах);

I – інвестиції за період t [27, с.66].

Вирішивши дане рівняння знаходиться такий відсоток дисконтування, при якому чиста приведена вартість (NPV) буде дорівнювати нулю. Норма IRR являє собою максимальний відсоток під який можна залучити кошти для інвестування і при цьому отримати нульову дохідність.

Зазвичай перевага віддається проекту, який має найбільшу величину даного показника. IRR є індивідуальним показником конкретного проекту, який представлений не лише сумою витрат, а і сумою прибутків.

IRR можна розглядати як певний “запас міцності” проекту, який відображає його стійкість в умовах можливого підвищення ризику. Проекти з максимальною величиною IRR більш привабливі, так, як потенційно здатні витримати більші навантаження на інвестиційний капітал, пов’язані з можливим збільшенням його вартості.

Не дивлячись на важливість врахування IRR при прийнятті інвестиційного рішення, даний показник володіє рядом недоліків:

IRR важко використовувати для оцінки інвестиційного портфелю в цілому, так, як він характеризує лише конкретний проект;

IRR вимагає особливого застосування при аналізі проектів, які мають кількість вкладень капіталу більшу за одиницю. В наслідок неодноразового інвестування протягом життя проекту, чиста приведена вартість буде приймати нульове значення декілька разів. У цьому випадку, для аналізу рекомендується використовувати мінімальне значення IRR.

Дисконтований термін окупності інвестицій (T) являє собою період часу, протягом якого сума чистих грошових потоків, дисконтованих на момент завершення інвестицій, дорівнює їх сумі (1.5)

$$\sum_{t=1}^T \frac{CF_t}{(1+r)^t} = \sum_{t=0}^T \frac{I_t}{(1+r)^t} \quad (1.5)$$

де CF_t – чистий грошовий потік (Cash Flow), за період t ;

r – норма дисконтування, що враховує зміну вартості грошей в часі;

I – інвестиції за період t [27, с.65].

Дисконтований термін окупності являє собою найменший період після закінчення якого NPV стає і далі залишається позитивною величиною. Цей показник дає інвесторам інформацію про те, протягом якого часу вони будуть

ризикувати своїми вкладеннями. Невизначеність, а відповідно і ризик будуть тим більше, чим тривалішим є цей час. Тому коротший термін окупності означає більш низький ризик і швидку віддачу інвестицій і навпаки. У зв'язку з цим дисконтований термін окупності не є критерієм прийняття рішень щодо інвестицій, а використовується лише у вигляді обмеження. Таким чином, якщо дисконтований термін окупності є більшим, ніж встановлений період окупності, то цей об'єкт як об'єкт інвестування в подальшому не розглядається.

1.3 Правові основи інвестиційної діяльності в Україні

Одним із важливих факторів, який має значний вплив на інвестиційну діяльність, а також впливає на надходження іноземних інвестицій до України, є ефективне, стабільне інвестиційне законодавство.

До сукупності правових норм, що регулюють інвестиційну діяльність, відносяться норми різних галузей права, таких, як конституційного, цивільного, адміністративного, податкового, фінансового, земельного, трудового, кримінального та інші. Це викликано тим, що інвестиційна діяльність має складний правовий характер і учасники інвестиційної діяльності взаємодіють між собою у різних видах суспільних відносин. Виходячи з цього, регулювання інвестиційної діяльності у правовому полі має міжгалузевий характер.

Зокрема, норми конституційного права визначають загальний правовий статус громадян України, систему державних органів влади, національно-територіальний устрій тощо [28]. У свою чергу норми адміністративного права врегульовують питання державного управління взагалі та, зокрема, державного управління інвестиційною діяльністю [29].

Нормами господарського права визначаються організаційно-правові форми, порядок створення і реєстрації суб'єктів господарювання, регулюються процеси при здійсненні господарської діяльності, визначаються умови закінчення господарської діяльності та інші аспекти [30].

Нормами земельного права також регулюються відносини, які виникають у результаті здійснення інвестиційної діяльності. Так, Земельним кодексом України та іншими нормативно-правовими документами здійснюється регулювання питань пов'язаних із отриманням іноземними інвесторами майнових прав на землю та інші ресурси [31].

Певні питання здійснення інвестиційної діяльності регулюються нормами фінансового (подача підприємствами з іноземними інвестиціями звітності, питання валютного регулювання та ін.), податкового, митного права (переміщення через митний кордон сировини та товарів, порядок сплати мита тощо).

Певне місце у врегулюванні діяльності інвесторів займають норми трудового права, яким регулюються трудові відносини які мають місце в установах та на підприємствах, створених за участі іноземного капіталу.

Також, важливе значення в процесі регулювання інвестиційної діяльності мають норми кримінального права. Це зумовлено наявністю правопорушень в фінансово-кредитній, економічній та підприємницькій сферах.

Правовий режим інвестування в Україні визначається українським законодавством, яке, складається з ряду нормативних актів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Основні нормативні акти, що регулюють інвестиційну діяльність в
Україні

№ з/п	Назва	Основні положення
1	Конституція України	Забезпечення державою соціальної орієнтації економіки України та гарантування захисту прав усіх суб'єктів.
2	Закон “Про інвестиційну діяльність” від 18 вересня 1991 р.	Загальні засади здійснення інвестиційної діяльності в Україні.
3	Закон “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16 квітня 1991 р.	Визначення іноземного інвестування як різновиду зовнішньоекономічної діяльності

Продовження табл. 1.2

№ з/п	Назва	Основні положення
4	Закон “Про режим іноземного інвестування” від 19 березня 1996 р.	Особливості режиму іноземного інвестування на території України, виходячи з цілей, принципів і положень законодавства України.
5	Закон “Про захист іноземних інвестицій на Україні” від 10 вересня 1991 р.	Закріплення гарантії для іноземного інвестора щодо збереження його інвестицій.
6	Закон “Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів господарювання, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження” від 20 грудня 2001 р.	Забезпечення рівних умов в оподаткуванні для підприємств з вітчизняним та іноземним капіталом.
7	Закон “Про інститути спільного інвестування” від 05 липня 2012 р.	Забезпечення залучення та ефективного розміщення фінансових ресурсів інвесторів.
8	Закон “Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні” від 17 грудня 2020 р.	Правові та фінансові засади державної підтримки інвестиційних проектів.
9	Закон “Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон” від 13 жовтня 1992 р.	Порядок створення і ліквідації та механізм функціонування спеціальних (вільних) економічних зон на території України

Джерело: складено на основі [28, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39]

Велику частину українського законодавства складають міжнародні правові акти, які ратифікувала Україна. Це міжнародні угоди, конвенції, що спрямовані на захист іноземних інвестицій та на врегулювання інших аспектів. Зокрема, такими документами є Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами від 18 травня 1965 року. (ратифіковано Законом України від 16 березня 2000 року). Також, в інвестиційній сфері діє значна кількість міжурядових угод щодо сприяння та взаємну захищеність інвестицій, які були підписані між урядом України та урядами іноземних країн. Даними угодами регулюються основні питання відносин між сторонами в галузі інвестиційної діяльності.

Особливості українського законодавства, що регулює питання інвестиційної діяльності наступні:

1) розпорошеність і надмірна кількість нормативних актів. Існують об'єктивні та суб'єктивні причини такого стану справ. До об'єктивних причин можна віднести: складність взаємовідносин у сфері інвестування, динаміку цих взаємовідносин та їх правового регулювання. До суб'єктивних причин: низький рівень оптимізації інвестиційного законодавства, множинні експериментальні нововведення в інвестиційній сфері, кожне з яких має власне правове забезпечення;

2) присутність у інвестиційному законодавстві великої кількості нормативних актів, які мають обмежену сферу дії (регіональних, відомчих, локальних);

3) відсутність інвестиційного кодексу (роль основного нормативного акту, який регулює інвестиційну діяльність, на сьогодні виконує Закон України “Про інвестиційну діяльність” від 18.09.1991 р.);

На сучасному етапі розвитку ринкових економічних відносин, не дивлячись на наявність у них такої властивості як саморегулювання, що ґрунтується на вільній конкуренції, заслуговує на увагу державне регулювання господарської, зокрема інвестиційної, діяльності. Обов'язок держави виконувати регулюючу функцію закріплено у статті 12 Господарського кодексу України, де зазначено, що для реалізації економічної політики держава застосовує різноманітні засоби і механізми регулювання господарської діяльності [30].

Державне регулювання – це сукупність інструментаріїв, які використовуються органами державної влади на законодавчій основі та в рамках своєї компетенції реалізують свій вплив на процес функціонування певних сфер суспільного життя [40].

Серед науковців, які спеціалізуються на господарському праві, є поширеною позиція виділення широкого та вузького значення поняття державного регулювання інвестиційної діяльності. Широкий підхід до державного регулювання інвестиційної діяльності передбачає комплекс дій органів державної влади, спрямованих на розроблення та запровадження норм,

що чинять безпосередній або опосередкований вплив на інвестиційну діяльність, її зміст, процеси тощо. При такому підході, розмежувати державне регулювання інвестиційної діяльності та регулювання господарської діяльності практично дуже важко, що призводить до їх ототожнення.

Відповідно до вузького підходу, державне регулювання інвестиційної діяльності зводиться лише до тих засобів і прийомів, за допомогою яких держава впливає на рух капіталу від інвестора до отримувача інвестицій та правовий режим цього капіталу, а саме: залучення капіталу, зокрема іноземного, у певні галузі та сфери економіки; процедури інвестування; правовий режим інвестицій як майнових цінностей; гарантії прав і законних інтересів суб'єктів інвестиційної діяльності.

Згідно з Законом України Про інвестиційну діяльність [32], під інвестиційною діяльністю необхідно розуміти сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій.

Основною функцією держави у процесі регулювання інвестиційної діяльності є створення відповідної правової основи, до якої належать прийняття законодавчих актів, що регулюють економічну діяльність. Також функцією держави є здійснення контролю за їх виконанням. Система законодавчих актів визначає юридичні правила функціонування економіки, виконання яких є обов'язком для усіх учасників економічної діяльності.

В Україні державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється шляхом прийняття Верховною Радою відповідних законів, видання указів Президента, постанов, розпоряджень Уряду. Законами, законодавчими та нормативними актами визначаються об'єкт і зміст регулювання інвестиційної діяльності. Метою регулювання інвестиційної діяльності є реалізація економічної, соціальної і науково-технічної політики України. Зазначена Державна політика формується виходячи із цілей розвитку країни, державних та регіональних програм розвитку вітчизняної економіки, державного і місцевих бюджетів, зокрема передбачених у них коштів фінансування діяльності, пов'язаної з інвестиціями.

Відповідно до ст. 12 Закону України «Про інвестиційну діяльність», державне регулювання інвестиційної діяльності включає [32]:

- 1) пряме управління інвестиціями;
- 2) регулювання умов інвестиційної діяльності;
- 3) контроль законності здійснення інвестиційної діяльності всіма учасниками та інвесторами.

Здійснення регулювання умов інвестиційної діяльності може реалізовуватись як у формі прямого, так і у формі непрямого регулювання.

До прямих форм регулювання інвестиційної діяльності відносяться: прогнозування і планування об'ємів державних інвестицій; визначення умов та здійснення конкретних дій щодо державного інвестування, розміщення державних замовлень та контроль над їх виконанням. Зокрема, держава може застосовувати такі засоби впливу відносно учасників інвестиційної діяльності [32, 35, 36, 37, 38]:

прийняття законів та інших нормативних актів, спрямованих на регулювання інвестиційної діяльності;

надання фінансової підтримки у формі субсидій, дотацій, субвенцій, бюджетних позик з метою розвитку окремих галузей, регіонів та виробництв;

встановлення державних норм та стандартів;

визначення та реалізація антимонопольних заходів;

регулювання участі інвестора у приватизації власності;

розроблення правил користування землею та іншими природними ресурсами;

здійснення державного контролю інвестиційних програм та проектів будівництва;

забезпечення захисту інвестицій.

До основних форм непрямого регулювання умов інвестиційної діяльності відносяться: формування інвестиційного клімату в країні (регіоні), формування економічних умов господарювання для учасників інвестиційної діяльності через кредитно-грошову, податково-бюджетну та

інноваційну політику. Також до форм непрямого регулювання можна віднести політику заохочення іноземних інвестицій та регулювання фондового ринку.

Здійснення державного управління інвестиційною діяльністю ґрунтується на принципах, які забезпечують максимальну ефективність даного процесу управління. До таких принципів відносяться [14, с.88]:

взаємна відповідальність інвесторів і держави;
додержання основних прав інвесторів;
юридична відповідальність інвесторів за порушення положень законодавства України або міжнародних договорів;

децентралізація інвестування і збільшення частки змішаної форми фінансування інвестиційних проектів;

заохочення залучення іноземних інвестицій;

удосконалення законодавчої бази у сфері інвестування.

Законодавством установлені такі напрями регулювання умов інвестиційної діяльності:

– система оподаткування із диференціацією суб'єктів та об'єктів, податкових ставок і пільг;

– здійснення кредитної та амортизаційної політики, зокрема, шляхом пришвидшення амортизації необоротних активів;

– надання дотацій, субсидій, бюджетних позик на розвиток окремих регіонів, галузей, виробництв;

– розробка державних норм та стандартів;

– здійснення антимонопольних заходів;

– приватизація державної власності;

– умови користування природними ресурсами;

– політика ціноутворення;

– проведення державної експертизи інвестиційних програм та проектів будівництва;

– інші заходи.

На даний час в Україні є значна кількість нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері інвестицій. Створено правове підґрунтя для здійснення інвестиційної діяльності. Останнім часом ведеться значна робота стосовно врегулювання відносин в інвестиційній сфері, що свідчить про наближення національного інвестиційного законодавства до стабілізації.

Висновки до розділу 1

Дослідивши теоретико-методичні основи інвестування, можна зробити наступні висновки:

На даний час не існує єдиної теорії, яка б пояснювала та описувала сутність міжнародного руху капіталу. Найбільш сучасний напрям вивчення міжнародного руху капіталу і, зокрема, іноземних інвестицій, передбачає розгляд руху іноземних інвестицій невід’ємно від діяльності транснаціональних корпорацій. В Україні портфельні іноземні інвестиції практично не трансформуються у реальні інвестиції, а тому не чинять серйозного впливу на економічну динаміку. Не зважаючи на потенційні загрози, які можуть нести ПІІ для приймаючої країни, вони є більш бажаною формою іноземних інвестицій для країни-реципієнта ніж портфельні.

Оцінку ефективності іноземних інвестицій необхідно розглядати через їх вплив на економіку країни-реципієнта, а також з точки досягнення поставлених перед ними цілей з боку іноземного інвестора. На даний час не існує єдиної методики визначення впливу ПІІ на економіку країни реципієнта. Причинами цього, серед інших, є різні вхідні дані, відмінність макроекономічних показників у різних країнах, вибір методів, що використовувались для аналізу, а також недостатність та адекватність вихідних статистичних даних.

Інвестиційну діяльність регулюють норми різних галузей права – конституційного, адміністративного, цивільного, фінансового, податкового, земельного, екологічного, трудового, кримінального та ін. Значну частину вітчизняного законодавства становлять міжнародні правові акти, учасником

яких є Україна. Виділяється широке та вузьке значення поняття державного регулювання інвестиційної діяльності. Широкий підхід до державного регулювання інвестиційної діяльності передбачає комплекс дій органів державної влади, спрямованих на розроблення та запровадження норм, що чинять безпосередній або опосередкований вплив на інвестиційну діяльність. Вузький підхід до державного регулювання інвестиційної діяльності зводиться лише до тих засобів і прийомів, за допомогою яких держава впливає на рух капіталу від інвестора до отримувача інвестицій та правовий режим цього капіталу.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФАКТОРІВ, ЩО ФОРМУЮТЬ УМОВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

2.1 Стан інвестиційної привабливості галузей економіки України

Для формування стратегії економічного розвитку країни (регіону) чи галузі першочергово постає проблема вибору тих напрямів, які є найбільш прийнятними з точки зору як економічної, так і соціальної ефективності. Щоб обрати перспективні напрями залучення іноземних інвестицій, перш за все необхідно володіти інформацією, які саме галузі економіки України є привабливими для іноземних інвесторів.

В економічній літературі немає однозначного визначення категорії “інвестиційна привабливість”. Аналіз великої кількості наявних дефініцій показує, що частина дослідників виходить з того, що інвестиційна привабливість відноситься лише до мезо- та мікрорівнів, в той час, як на макрорівні необхідно користуватися категорією інвестиційного клімату. Так, О.Оніщенко під інвестиційною привабливістю території пропонує розуміти інтегровану поточну характеристику переваг та недоліків об’єктів інвестування, яка в сукупності обумовлює можливість та доцільність здійснення інвестицій на певній території у поточному та перспективному періоді, що визначається з урахуванням мотивації різних груп інвесторів [41, с.251]. Такий підхід до визначення даної категорії не є коректним. По перше, категорію інвестиційної привабливості можна в повній мірі віднести і до держави – вона не тотожна категорії інвестиційний клімат. По друге, для інвестора не має сенсу оцінювати інвестиційну привабливість об’єкта на мезо- та мікрорівні і при цьому не враховувати інвестиційний клімат на макрорівні, так, як без цього неможливо прийняти рішення про доцільність здійснення інвестицій.

Інша частина дослідників ототожнює інвестиційну привабливість із сукупністю факторів. Зокрема, Ю. Буднікова та О.Таряник трактують

інвестиційну привабливість як сукупність факторів, аналіз яких вказує на можливість вкладання коштів в той чи інший об'єкт і отримання певного ефекту від здійсненої операції [42, с.127]. Необхідно зазначити, що інвестиційну привабливість варто розглядати, саме як результат оцінки сукупності факторів, а не ототожнювати її з самими факторами.

Категорія «інвестиційна привабливість» дуже тісно пов'язана з категорією «інвестиційний клімат». Однак, якщо інвестиційний клімат є об'єктивною реальністю, що склалася на визначений момент часу, інвестиційна привабливість являє собою суб'єктивну оцінку інвестора. Цей підхід, запропонований О. Шевердіною. На думку дослідниці, інвестиційна привабливість означає суб'єктивну оцінку інвестором інвестиційного клімату [43, с.79].

На користь суб'єктивної природи категорії інвестиційної привабливості свідчать існуючі методики її оцінки. Зокрема, Європейська бізнес асоціація спільно з юридичною фірмою «Василь Кісіль і Партнери» здійснюють розрахунок Індексу інвестиційної привабливості України, вихідні дані для якого отримують шляхом опитування керівників найбільших міжнародних та українських компаній, які є членами цієї Асоціації [44].

Враховуючи зазначене, під інвестиційною привабливістю пропонується розуміти властивість об'єктів інвестування викликати зацікавленість у інвесторів (мотивувати) вкласти в них майнові цінності, яка формується в наслідок суб'єктивної оцінки останніми сукупності чинників, умов та факторів, які є визначальними у поточному та перспективному періоді виходячи з конкретної мети і цілей інвесторів.

Інвестиційна привабливість є відносним поняттям. З одного боку вона являє собою оцінку інвесторів щодо співвідношення рівня ризику, прибутковості і вартості фінансових ресурсів в тій чи іншій країні, регіоні, галузі. З іншого боку – інвестиційна привабливість може бути визначена як сукупність певних об'єктивних показників, властивостей, можливостей економічної системи країни, яка зумовлює попит на інвестиції.

При оцінці інвестиційної привабливості певної галузі, необхідно враховувати її залежність від загальнонаціональних умов інвестування. Також, інвестиційна привабливість галузі економіки залежить від стадії свого життєвого циклу. Кожна галузь економіки має, як мінімум чотири стадії життєвого циклу, а саме: народження, ріст, зрілість, спад [45].

Народження галузі – це розробка виведення на ринок нових видів товарів. Зазначене портебує створення нових підприємств, які поступово формують нову галузь господарювання. На цій стадії здійснюються значні обсяги інвестування, як правило, без будь-якого прибутку.

Стадія росту – це стадія, на якій споживачі визнають нові види товарів та відмічаються високі темпи зростання попиту на них. У цьому періоді має місце значний інвестиційний інтерес до галузі відбувається ріст кількості нових компаній. З часом приріст кількості нових компаній скорочується і основний обсяг інвестицій спрямовується на розвиток вже існуючих компаній.

Зрілість галузі характеризується максимальним рівнем попиту на продукцію, вдосконаленням її якості. Інвестиції переважно скеровуються на технічне переоснащення існуючого виробництва та модернізацію обладнання. Дана стадія є найбільш тривалою у життєвому циклі. Якщо, на цій стадії галузь не отримує імпульсу до продовження свого розвитку – відбувається спад.

Особливістю стадії спаду у життєвому циклі галузі є зниження попиту на товари галузі, що є наслідком розвитку нових галузей. Дана стадія притаманна галузям, які перебувають у значній залежності від науково-технічного прогресу.

Для оцінки стану інвестиційної привабливості галузей економіки України була використана методика, в основу якої покладені дані офіційної статистики [46, с.28].

Так, елементами оцінки інвестиційної привабливості галузей економіки є:

- оцінка рівня перспективності розвитку галузі;
- оцінка середньогалузевої рентабельності діяльності підприємств;
- оцінка галузевих інвестиційних ризиків.

На основі оцінки зазначених трьох показників і їх рангового значення в загальній характеристиці інвестиційної привабливості розраховуються інтегральні показники рівня інвестиційної привабливості окремих галузей економіки.

Оцінці стану інвестиційної привабливості галузей підлягали наступні галузі економіки України: сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство; промисловість; будівництво; оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; тимчасове розміщування й організація харчування; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність; інформація та телекомунікації; фінансова та страхова діяльність; мистецтво, спорт, розваги та відпочинок.

Оцінка рівня перспективності розвитку галузі нами здійснювалась на основі таких показників: 1) забезпеченість розвитку галузі власними фінансовими ресурсами (питома вага власного капіталу галузі у загальному об'ємі); 2) значимість галузі в економіці країни (питома вага продукції галузі у ВВП країни); 3) соціальне значення галузі (питома вага кількості зайнятих працівників в галузі у загальній чисельності зайнятого населення країни); 4) ступінь державної підтримки розвитку галузі (об'єм державних капітальних вкладень в галузь) [46, с.28].

Вихідні статистичні дані та розрахунки зазначених показників наведені у додатку А (табл. А.1, А.2, А.3, А.4)

У таблиці 2.1 приведені результати, у вигляді рейтингової шкали, оцінки рівня перспективності розвитку зазначених галузей.

Таблиця 2.1

Рівень перспективності розвитку галузі

Галузь економіки	Показники								Середня оцінка
	1)		2)		3)		4)		
	Знач (%)	оцінка	Знач (%)	оцінка	Знач (%)	оцінка	Знач (тис грн.)	оцінка	
С/г, лісове господарство та рибне господарство	51,3	8	9,5	7	17,8	8	157 529	2	6,25

Продовження табл. 2.1

Галузь економіки	Показники								Середня оцінка
	1)		2)		3)		4)		
	Знач (%)	оцінка	Знач (%)	оцінка	Знач (%)	оцінка	Знач (тис грн.)	оцінка	
Промисловість	21,7	4	19,6	9	14,8	7	667 123	6	6,5
Будівництво	1,2	1	2,6	3	4,2	5	1 291 670	7	4
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	6,9	2	13,5	8	22,7	9	к		6,33
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	51,9	9	6,4	6	6,1	6	183 927	3	6
Тимчасове розміщування й організація харчування	9,5	3	0,8	2	1,8	4	26 258	1	2,5
Інформація та телекомунікації	24,7	5	4,5	5	1,7	3	184 062	4	4,25
Фінансова та страхова діяльність	36,1	6	2,9	4	1,3	2	к		4
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	40	7	0,6	1	1,2	1	450 131	5	3,5

Джерело: складено автором

Оцінка середньогалузевої рентабельності діяльності підприємств галузі була проведена за наступними показниками: 1) коефіцієнт рентабельності активів (дозволяє зробити висновки про рівень генерування прибутку активами підприємств. Розраховується як відношення чистого прибутку підприємств галузі до сумарних активів); 2) коефіцієнт рентабельності власного капіталу (є пріоритетним показником даної групи та дозволяє робити висновки про середньогалузеві норми прибутковості інвестицій); 3) коефіцієнт рентабельності реалізації продукції (дає уявлення про норму галузевого прибутку у складі середніх цін на її продукцію).

Вихідні статистичні дані та розрахунки зазначених показників наведені у додатку А (табл. А.5, А.6, А.7).

У таблиці 2.2 приведені результати, у вигляді рейтингової шкали, оцінки середньогалузевої рентабельності діяльності підприємств галузі.

Таблиця 2.2

Середньогалузева рентабельність діяльності підприємств галузі

Галузь економіки	Показники						Середня оцінка
	1)		2)		3)		
	Знач (%)	оцінка	Знач (%)	оцінка	Знач (%)	оцінка	
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	7,8	7	16,1	5	14,2	9	7
Промисловість	1,9	4	10,0	3	2,0	6	4,33
Будівництво	0,9	3	62,9	8	1,3	4	5
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	2,8	5	64,8	9	1,6	5	6,33
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	-0,2	2	-0,3	2	-0,4	2	2
Тимчасове розміщування й організація харчування	1,9	4	61,8	7	0,8	3	4,67
Інформація та телекомунікації	8,6	8	39,1	6	5,1	7	7
Фінансова та страхова діяльність	4,5	6	13,4	4	6,9	8	6
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-1,7	1	-4,7	1	-5,9	1	1

Джерело: складено автором

Оцінка галузевих інвестиційних ризиків здійснювалась за наступними показниками: 1) коефіцієнт варіації середньогалузевого показника рентабельності власного капіталу (є показником рівня інвестиційного ризику в динаміці); 2) рівень конкуренції в галузі (кількісно характеризує кількість підприємств, що функціонують у галузі, а також кількість підприємств, які займають монопольне становище на ринку відповідно до об'єму реалізованої продукції); 3) рівень соціальної напруги в галузі (відношення середнього рівня

заробітної плати працівників в галузі до реального рівня прожиткового мінімуму в країні).

Вихідні статистичні дані та розрахунки зазначених показників наведені у додатку А (табл. А.8, А.9, А.10).

У таблиці 2.3 приведені результати, у вигляді рейтингової шкали, оцінки галузевих інвестиційних ризиків.

Таблиця 2.3

Рівень галузевих інвестиційних ризиків

Галузь економіки	Показники						Середня оцінка
	1)		2)		3)		
	Знач	оцінка	Знач	оцінка	Знач	оцінка	
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	0,55	9	73368	5	4,00	4	6
Промисловість	-5,42	3	126337	3	5,59	6	4
Будівництво	-2,75	5	56926	7	3,61	3	5
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	8,65	2	826129	1	3,47	2	1,67
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	-1,9	6	98307	4	5,03	5	5
Тимчасове розміщування й організація харчування	-4,25	4	71748	6	1,67	1	3,67
Інформація та телекомунікації	8,76	1	234188	2	7,41	8	3,67
Фінансова та страхова діяльність	1,62	7	10150	9	22,06	9	8,33
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-0,75	8	15774	8	5,88	7	7,67

Джерело: складено автором

Необхідно враховувати, що окремі елементи оцінки відіграють різну роль у прийнятті інвестиційних рішень, і тому, кожному з них, на основі експертних оцінок, присвоюється ваговий коефіцієнт. Так, при розрахунку інтегрального рангового показника прийнято використовувати наступні вагові коефіцієнти [46, с.31]:

рівень перспективності розвитку галузі – 0,2;

рівень середньогалузевої рентабельності діяльності підприємств галузі – 0,65;

рівень галузевих інвестиційних ризиків – 0,15.

Розрахунок інтегрального рангового показника оцінки інвестиційної привабливості галузей економіки буде здійснюватись за формулою 2.1

$$РІП = \sum_{i=1}^n РЕО_i * ВЕО_i \quad (2.1)$$

де РІП – інтегральний ранговий показник інвестиційної привабливості галузі економіки;

РЕО_i – середній ранговий показник по кожному елементу оцінки;

ВЕО_i – ваговий коефіцієнт кожного елементу оцінки [46, с.31].

У таблиці 2.4 наведені середні рангові оцінки по кожному елементу та загальні рангові показники, розраховані для кожної галузі.

Таблиця 2.4

Інтегральні рангові показники інвестиційної привабливості галузей економіки

Галузь економіки	Елементи оцінки			РІП
	рівень перспективності розвитку галузі	рівень середньогалузевої рентабельності діяльності підприємств галузі	рівень галузевих інвестиційних ризиків	
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	6,25	7	6	6,70
Промисловість	6,5	4,33	4	4,71
Будівництво	4	5	5	4,80
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	6,33	6,33	1,67	5,63

Продовження табл. 2.4

Галузь економіки	Елементи оцінки			РПІ
	рівень перспективності розвитку галузі	рівень середньогалузевої рентабельності діяльності підприємств галузі	рівень галузевих інвестиційних ризиків	
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	6	2	5	3,25
Тимчасове розміщування й організація харчування	2,5	4,67	3,67	4,09
Інформація та телекомунікації	4,25	7	3,67	5,95
Фінансова та страхова діяльність	4	6	8,33	5,95
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	3,5	1	7,67	2,50

Джерело: складено автором

Таким чином, аналіз отриманих результатів показав, що на даний час до пріоритетних галузей економіки України за рівнем інвестиційної привабливості відноситься сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство. До галузей з високим рівнем інвестиційної привабливості можна віднести галузь інформації та телекомунікації, а також фінансову та страхову діяльність. До галузей з середнім рівнем інвестиційної привабливості належать промисловість, будівництво, оптова та роздрібна торгівля. Такі галузі як тимчасове розміщування й організація харчування; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, а також мистецтво, спорт, розваги та відпочинок мають низький рівень інвестиційної привабливості.

2.2 Динаміка залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України

Щоб оцінити місце прямих іноземних інвестицій в системі реалізації національних економічних інтересів України, виявити ризики, які можуть виникнути у зв'язку із їх залученням, необхідно провести аналіз прямого

іноземного інвестування, окреслити структуру та динаміку надходжень інвестицій, їх часові зміни за видами економічної діяльності та регіонами-реципієнтами, а також визначити характер взаємовідносин з основними “країнами-донорами” ПІІ. При цьому, необхідно враховувати, що обсяги накопичених ПІІ – один із основних показників, який відображає ступінь інтеграції країни у світове господарство.

Надходження ПІІ до економіки України почалося із здобуттям незалежності нашої держави (рис. 2.1).

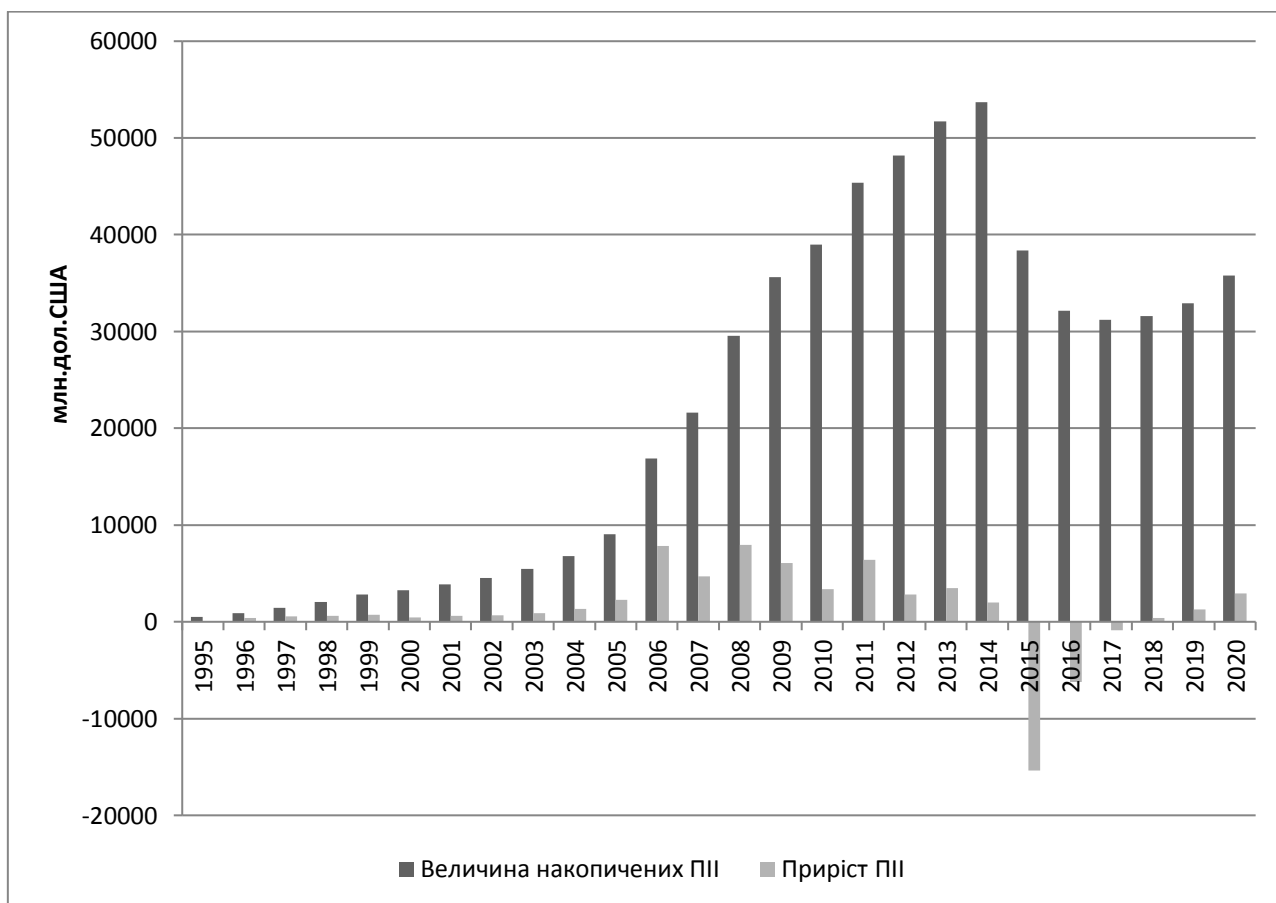

Рис. 2.1 Динаміка залишків та надходження ПІІ в економіку України
(станом на 1 січня відповідного року)

Джерело: складено на основі [47,48]

Аналізуючи наведені статистичні дані, можна зробити висновок, що світова фінансова криза 2008 року практично не вплинула на надходження прямих іноземних інвестицій до України. Поряд з цим, у період 2014-2016 рр.

відмічається різкий відтік ПІІ з економіки України. Причинами цьому стали події кінця 2013року, початку 2014 року, а також російська агресія на Сході України. Як наслідок, політична й економічна нестабільність призвели не лише до зменшення інвестиційних надходжень до вітчизняної економіки, а також до значного відтоку прямих іноземних інвестицій з країни через незабезпеченість для інвесторів гарантій безпеки та високий рівень ризику [49, с.200].

Низький приріст обсягів ПІІ в Україну протягом 2017–2019 рр. свідчить про обачливе ставлення іноземних інвесторів і високий рівень недовіри з їхнього боку до можливості стабільного ведення бізнесу та поліпшення інвестиційного клімату в Україні.

Починаючи з червня 2020 року в Україні була змінена методика розрахунку ПІІ [50]. З того часу у платіжному балансі стали враховуватися реінвестовані доходи підприємств. Тобто доходи прямих іноземних інвесторів відтоді включають не лише дивіденди, але й їх частку в нерозподіленому прибутку підприємства. Врахування реінвестованих прибутків, з одного боку, збільшує обсяги потоків ПІІ в Україну, а з іншого боку, при цьому, на відповідну суму збільшує дефіцит поточного рахунку. За новою методикою Національним банком України були перераховані дані за 2015–2019 роки та І квартал 2020 року. Після перерахунку, частка реінвестованих доходів у ПІІ України стала відповідати середньосвітовим значенням та становить близько 50%. Це означає майже двократне збільшення розміру надходжень ПІІ до України.

Динаміка залишків та надходження ПІІ в економіку України (див. рис. 2.1) розрахована за попередньою методикою, що є логічним з огляду на мету – відобразити реальну динаміку змін ПІІ в Україні протягом усього періоду їх залучення. Для демонстрації змін, які внесла нова методика, на рис 2.2 графічно відображена різниця у динаміці залишків ПІІ в Україну обрахованих за старою та новою методиками (станом на 1 січня відповідного року).

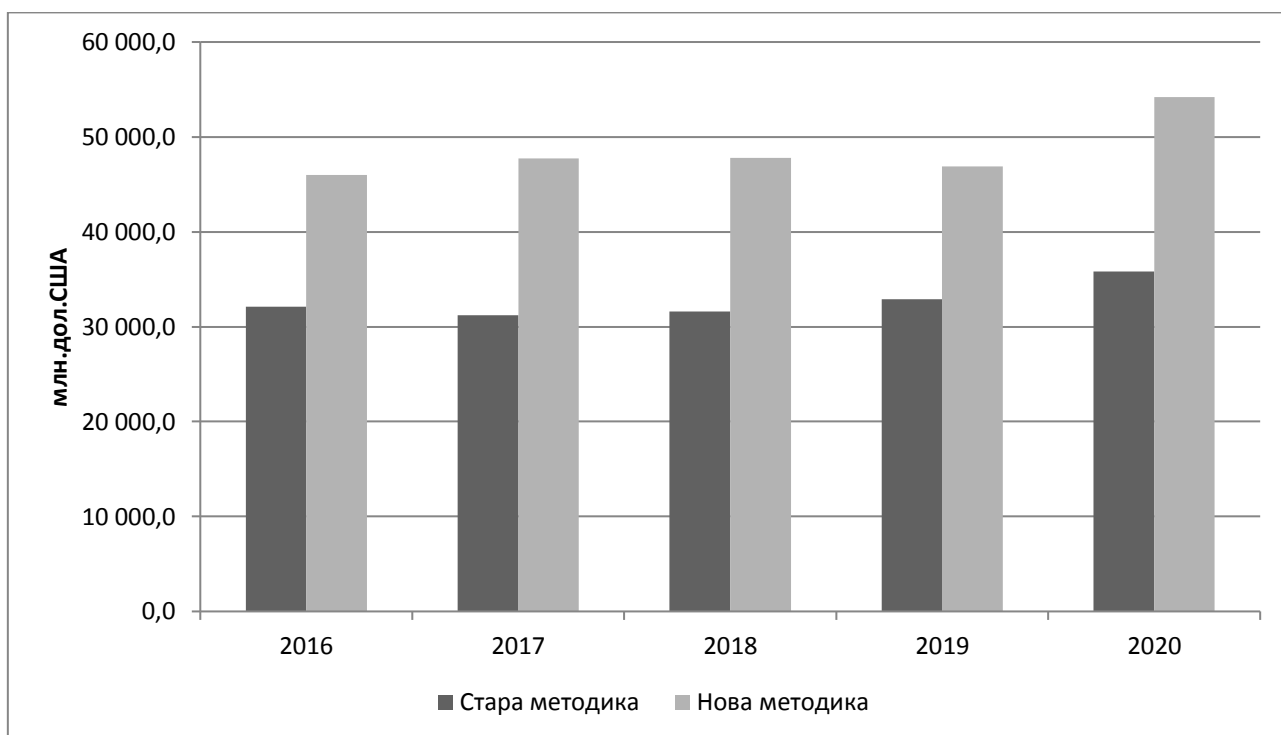

Рис. 2.2 Динаміка залишків ПІІ в економіці України обраховані за старою та новою методиками (станом на 1 січня відповідного року)

Джерело: складено на основі [48]

У подальших дослідженнях, в межах даної роботи, буде використовуватись статистична інформація обрахована за новою методикою.

При дослідженні стану прямого іноземного інвестування, важливим є врахування географічної структури інвестиційних надходжень. Станом на початок 2021 р. до економіки України прямі іноземні інвестиції надійшли зі 131 країни світу. Однак, при цьому, основна частина їх надходжень припадає лише на 15 країн (84,2%), що свідчить про незначну географічну диверсифікацію країн-експортерів ПІІ до України (табл. 2.5). Загалом же географічна структура ПІІ формується під впливом розвитку зовнішньоекономічних зв'язків зі стратегічними партнерами (сьогодні таким партнером є країни ЄС, якими з початку інвестування внесено 37 479,0 млн. дол., або майже 72 % загального обсягу ПІІ [48].

Таблиця 2.5

Географічна структура розподілу ПІІ на початок 2021 року

Країна	млн. дол. США	% до загальної кількості	
Кіпр	16 481,5	31,6%	84,2%
Нідерланди	9 855,1	18,9%	
Швейцарія	3 268,2	6,3%	
Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	2 722,4	5,2%	
Німеччина	2 321,7	4,5%	
Австрія	1 671,0	3,2%	
Люксембург	1 265,7	2,4%	
Франція	1 038,1	2,0%	
Російська Федерація	946,3	1,8%	
Польща	910,6	1,7%	
США	890,5	1,7%	
Мальта	755,6	1,5%	
Британські Віргінські Острови	603,1	1,2%	
Швеція	579,0	1,1%	
Туреччина	561,5	1,1%	
Інші країни	5 350,1	10,3%	10,3%
Нерозподілено за країнами	2 871,0	5,5%	5,5%
Всього	52 091,4	100%	100%

Джерело: складено на основі [48]

Аналіз географічної структури ПІІ в національну економіку показав, що протягом тривалого періоду до складу основних країн-інвесторів, які забезпечують понад 80% загального обсягу прямих інвестицій, належать: Кіпр, Нідерланди, Російська Федерація, Велика Британія, Німеччина, Віргінські Острови (Британія), Швейцарія. Той факт, що частина залучених в Україну іноземних інвестицій є надходженнями із офіційно визнаних Україною офшорних зон (Британські Віргінські Острови [51]), а частина з країн, які офіційно не визнані офшорними зонами, однак правила ведення бізнесу в яких володіють певними їх ознаками (країни з так званим сприятливим податковим кліматом: Кіпр, Нідерланди, Люксембург), дає підстави припустити, що значна

частина цих інвестиційних ресурсів може належати українцям, які таким чином мінімізують свої грошові втрати від процедури оподаткування. Також, значні обсяги ПІІ з країн, які мають порівняно невелику економіку пояснюються таким явищем, як “Round tripping”.

Термін “round tripping” означає процес спрямування резидентами за кордон коштів, які потім повертаються в країну у вигляді прямих інвестицій. Основні причини здійснення таких операцій: захист прав власності; податкові та фінансові вигоди; існування валютного контролю та зміни валютного курсу (для забезпечення гнучкості в управлінні активами, що виражені в іноземній валюті); отримання доступу до більш якісних фінансових послуг. Найбільші обсяги операцій round tripping здійснювалися через Кіпр, Нідерланди, Швейцарію та Австрію [16]. Через даний механізм офшорні інвестиції витісняють з української економіки капітал із розвинених країн та забезпечують лише кількісні показники приросту надходження ПІІ до України, а не якісні.

Враховуючи зазначене, наявна географічна структура іноземних інвесторів в Україні не є оптимальною та не відповідає складу країн-інвесторів, які інвестують свої капітали у розвинені країни. Для української економіки бажаними є інвестиції з країн, які мають високий рівень науково-технологічного розвитку та є лідерами у виробництві товарів з високою долею доданої вартості.

Аналізуючи об’єми залучених ПІІ в економіку України необхідно зважати на їх структуру, а саме на динаміку зміни частки їх складових: інструменти в акціонерний капітал (включаючи реінвестування доходів) та боргові інструменти. Важливість даних показників полягає в тому, що такі складові ПІІ як реінвестування доходів та боргові інструменти можуть бути порівняно швидко виведені інвестором за кордон у разі настання несприятливого інвестиційного клімату в Україні (рис. 2.3).

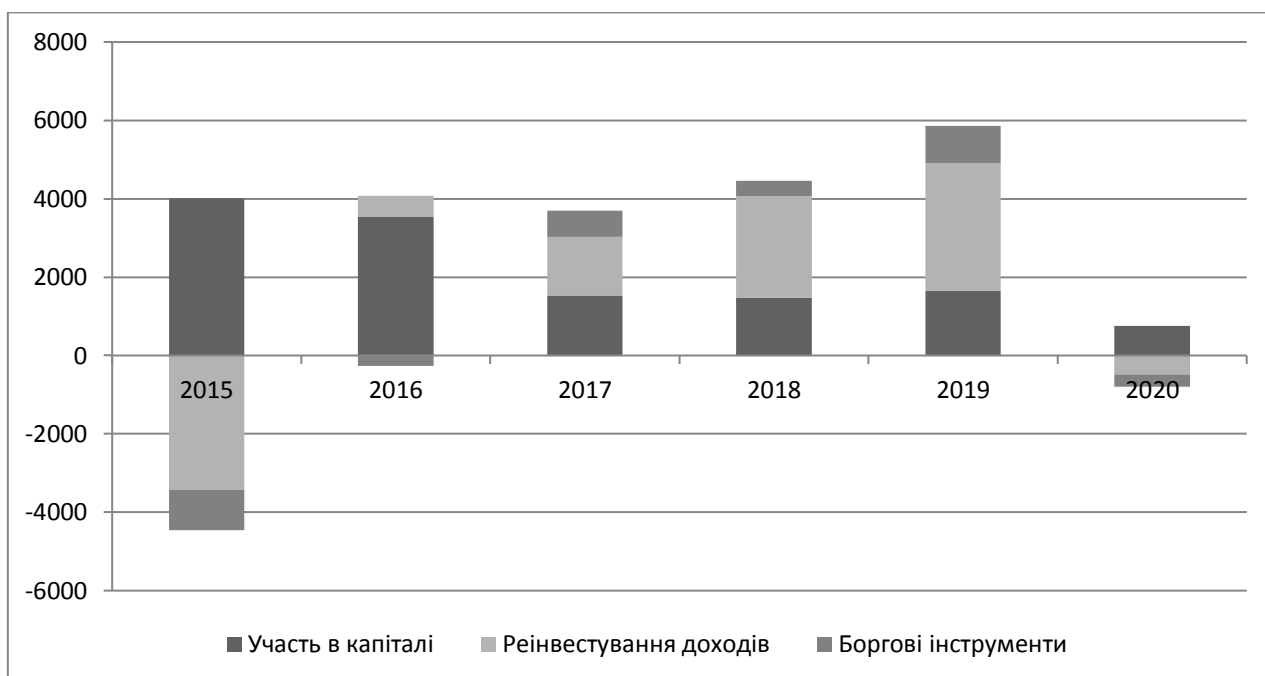

Рис. 2.3 Динаміка зміни складових у надходженні ПІІ

Джерело: складено на основі [48]

На рис.2.3 демонструється динаміка зниження ПІІ, які спрямовуються на участь у капіталі з одночасною позитивною динамікою ПІІ, які здійснюються за рахунок реінвестування доходів. Це може свідчити про те, що нові інвестори з обережністю ставляться до інвестування в Україну, а зростання надходжень ПІІ протягом 2015-2019 рр. здійснювалося за рахунок інвесторів, які вже присутні в українській економіці. Загалом, залишення інвесторами отриманих в Україні доходів з метою здійснення нових інвестицій – позитивний знак. Однак, не варто забувати, що значна частина “іноземних інвестицій” в Україну по факту є “внутрішніми” інвестиціями, які проходять через іноземні юрисдикції за місцем перебування штаб-квартир холдингових компаній та корпорацій. При цьому, різке зниження надходжень ПІІ у 2020 році пояснюється негативним впливом на світову економіку загалом та, зокрема, українську пандемії COVID-19.

Станом на кінець 2021 року ПІІ наявні в усіх галузях української економіки. Поряд з цим, більшість інвесторів, які представлені на українському ринку, інвестують у галузі переробної промисловості, а також сферу оптової та

роздрібної торгівлі – у ті сфери, де швидко окупаються витрати та невисокі комерційні ризики. Також популярними є галузі, що не потребують довгострокових капіталовкладень і використання нових технологій, зокрема сектор нерухомості та фінансовий сектор (табл. 2.6) [25].

Таблиця 2.6

Динаміка накопичення ПІІ за галузями економіки

Галузь економіки	Роки					
	2018		2019		2020	
	ПІІ (млн. дол. США)	Δ (%)	ПІІ (млн. дол. США)	Δ (%)	ПІІ (млн. дол. США)	Δ (%)
Всього	46 894,2	-1,8%	54 209,6	15,6%	52 091,4	-3,9%
сільське, лісове та рибне господарство	1 579,3	3,3%	1 489,0	-5,7%	1 638,2	10,0%
добувна промисловість і розроблення кар'єрів	3 408,7	11,0%	5 219,1	53,1%	4 371,8	-16,2%
переробна промисловість	12 326,5	1,2%	13 192,3	7,0%	12 361,4	-6,3%
постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	1 836,8	12,1%	3 441,1	87,3%	3 640,7	5,8%
водопостачання; каналізація, поводження з відходами	50,8	-31,3%	51,0	0,4%	50,6	-0,8%
будівництво	919,7	-20,5%	885,3	-3,7%	1 029,4	16,3%
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	6 815,3	-6,5%	7 582,3	11,3%	8 271,2	9,1%
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1 642,5	-7,8%	2 151,4	31,0%	1 902,9	-11,6%
тимчасове розміщування й організація харчування	300,6	-8,4%	296,0	-1,5%	264,9	-10,5%
інформація та телекомунікації	2 662,6	-11,7%	2 954,1	11,0%	2 955,4	0,0%
фінансова та страхова діяльність	3 943,1	-7,6%	5 226,8	32,6%	4 834,2	-7,5%
операції з нерухомим майном	4 908,3	8,3%	5 355,3	9,1%	4 923,4	-8,1%

Продовження табл. 2.6

Галузь економіки	Роки					
	2018		2019		2020	
	ППІ (млн. дол. США)	Δ (%)	ППІ (млн. дол. США)	Δ (%)	ППІ (млн. дол. США)	Δ (%)
професійна, наукова та технічна діяльність	1 924,6	-22,8%	2 310,0	20,0%	1 779,2	-23,0%
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1 573,7	9,5%	883,2	-43,9%	809,8	-8,3%
освіта	19,2	-18,1%	23,7	23,5%	19,8	-16,2%
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	82,8	-10,8%	146,5	76,8%	159,5	8,9%
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	121,6	-11,7%	165,7	36,3%	157,2	-5,2%
інші	2 778,0	2,1%	2 836,7	2,1%	2 921,8	3,0%

Джерело: складено на основі [48]

Аналіз динаміки накопичення прямих іноземних інвестицій за галузями економіки показав, що у 2020 році, який через пандемію COVID-19 зараховано до кризових для економіки років, що отримало своє відображення у зменшенні на 3,9% об'єму накопичених в економіці України ПІІ, серед галузей, яким вдалося не лише уникнути відтоку ПІІ, а і наростити їх були: сільське, лісове та рибне господарство (10%); постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (5,8%); будівництво (16,3%); оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (9,1%); охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (8,9%). Лідером по нарощуванню ПІІ є галузь будівництва, що пояснюється реалізацією державної програми “Велике будівництво” (враховуючи, що протягом попередніх двох років відмічався відтік ПІІ з цієї галузі). На другому місці знаходиться сільське, лісове та рибне господарство, що підтверджує раніше отримані висновки про належність цієї галузі до пріоритетних галузей економіки України за рівнем інвестиційної привабливості. Торгівельна галузь традиційно залишається привабливою для інвесторів, навіть у кризові періоди, зважаючи на низькі ризики та швидку окупність вкладених ресурсів.

На рис. 2.4 представлено розподіл накопичених ПІІ за галузями економіки станом на початок 2021 року.

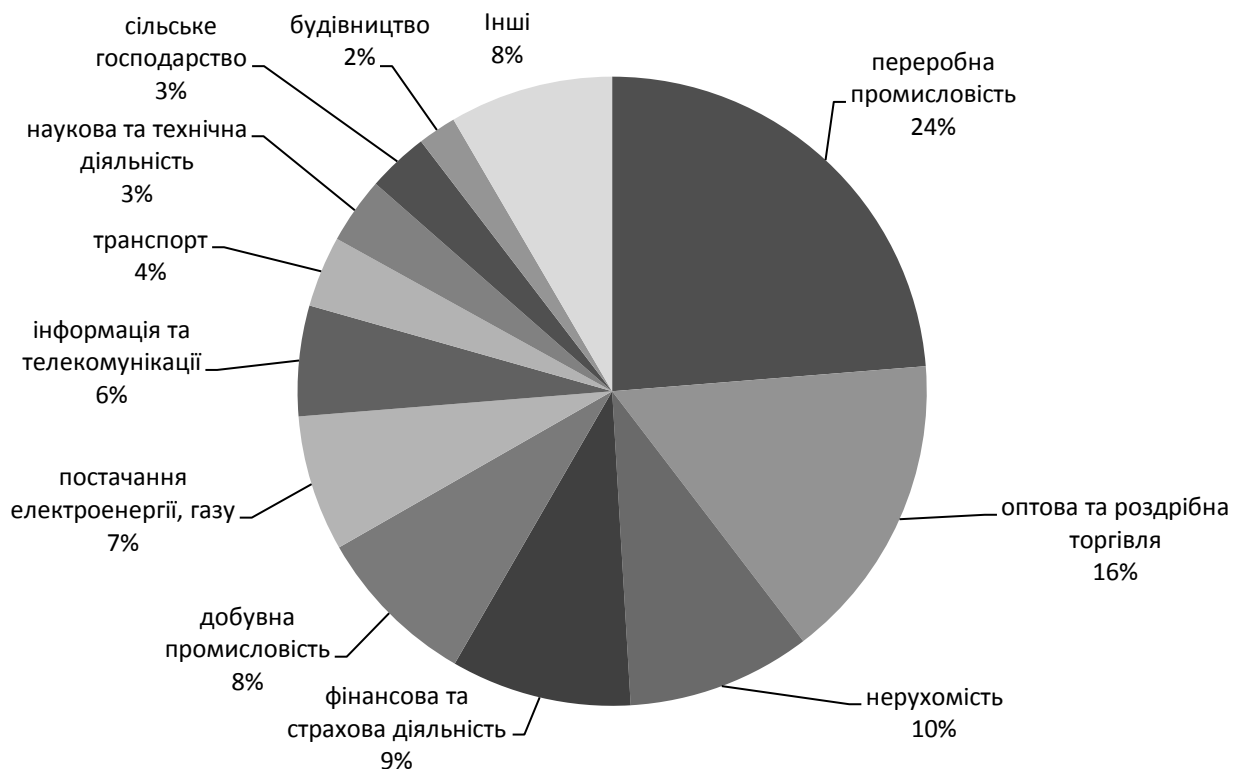

Рис. 2.4 Розподіл накопичених ПІІ за галузями економіки

Джерело: складено на основі [47]

Незважаючи на те, що інвестиції залучаються у високоприбуткові галузі економіки, вони мають невеликий вплив на зміцнення конкурентних позицій України на світовому ринку. Так, значні ПІІ у фінансовий сектор, з одного боку, наповнюють фінансову систему обіговими коштами, які підтримують стабільність ліквідності державної фінансової системи, а з іншого – сприяють екстенсивному розвитку української економіки. Така будова ПІІ не дозволяє Україні у повній мірі інтегруватися у міжнародні ланцюги доданої вартості та не забезпечує достатню частку експорту високотехнологічної продукції. Невідповідність ПІІ вимогам до модернізації економіки, збільшення експорту високотехнологічної продукції спричинює закріплення за Україною на світовому ринку сировинної спеціалізації, що підтверджується значними об'єми ПІІ до галузей добувної промисловості.

2.3 Фактори, що впливають на залучення іноземних інвестицій в економіку України

Проблема управління іноземною інвестиційною діяльністю передбачає визначення чинників, що впливають на такі процеси. Під факторами, що впливають на залучення іноземних інвестицій в країну розуміють об'єктивно існуюче явище, що певним чином впливає на процес іноземного інвестування. При цьому процес здійснення інвестицій є суб'єктивним, який здійснюється людьми. Отже фактори, що впливають на залучення іноземних інвестицій, є одночасно факторами, що впливають на управлінське рішення про здійснення іноземних інвестицій. Багать науковців, які займаються питанням дослідження цих факторів, об'єднують їх під поняттям інвестиційний клімат.

На сьогодні не існує єдиного підходу до визначення категорії “інвестиційний клімат”. Аналіз наведених в економічній літературі визначень інвестиційного клімату показує, що більшість із них так чи інакше в своїй основі звертаються до факторів та умов, що його формують. Одже, саме умови, які характеризують середовище інвестиційної діяльності слід брати за основу у визначенні категорії “інвестиційний клімат”. Так, І. Бланк трактує інвестиційний клімат як систему правових, економічних та соціальних умов інвестиційної діяльності в країні, що має вагомий вплив на рівень дохідності, ризику та ліквідності інвестицій [52]. П. Брінь визначає інвестиційний клімат як сукупність політичних, економічних, юридичних факторів, які утворюють собою певний стан, в якому реалізовані рівні можливості для здійснення інвестиційного процесу як для іноземних так і вітчизняних інвесторів [53].

Таким чином, із урахуванням зазначеного, під інвестиційним кліматом слід розуміти сукупність політико-правових, соціально-культурних, економічних, інституціонально-інфраструктурних та природно-географічних умов, що впливають на здійснення інвестиційної діяльності як вітчизняними, так і зарубіжними суб'єктами [54].

З огляду на комплексність та багатфакторність самого процесу

інвестування, до складових інвестиційного клімату, а отже і до факторів та умов, що впливають на залучення іноземних інвестицій в економіку України, слід включати [55; 56; 57]:

- природничо-географічні умови: геостратегічне положення країни, рівень забезпеченості природними та людськими ресурсами;

- актуальну економічну динаміку країни: перебування на етапі зростання чи спаду, рівень інвестиційної активності, стабільність національної грошової одиниці, показники фінансової стабільності тощо;

- стратегію і тактику державної політики: прозорість та послідовність, здатність до реалізації наявних стратегічних цілей та виконання поточних зобов'язань, структурну, бюджетну, грошово-кредитну, валютну політику, ставлення до іноземних інвесторів;

- стан внутрішнього ринку країни: можливості реалізації результатів виробничої діяльності, доступ до виробничих ресурсів;

- наявний виробничий потенціал країни: забезпеченість його ресурсами, можливість виробництва інвестиційних товарів, наявність потреби в інвестиціях;

- фінансову систему країни: спроможність до накопичення фінансових ресурсів, забезпечення їхнього руху та цільового використання;

- податкову систему країни: рівень податкового навантаження, наявність податкових пільг, як стимулів до інвестування;

- ринок праці: потенціал трудових ресурсів, вікові показники робочої сили, рівень професійної кваліфікації;

- розвиток інфраструктури: стан транспортної, енергетичної, телекомунікаційної мережі, готельної, житлової мережі тощо як для виробничих, так і для споживчих потреб;

- інституційну систему країни: рівень захищеності прав власності, стан ринкових інститутів, наявність інституцій з підтримки інвестицій, інформаційне забезпечення, розвиток підприємницької та правової культури бізнесу;

- зовнішньоекономічні відносини країни: динаміку і структуру імпортно-експортних операцій та потоків капіталу, участь у міжнародних організаціях та угодах;
- соціально-політичну ситуацію в країні: рівень соціальної напруженості, послідовність та перспективи подальшої динаміки державної політики;
- правове поле: національне законодавство, спроможність держави до забезпечення виконання вимог національного законодавства, рівень корупції та “тінізації” економіки.

Складові інвестиційного клімату можна умовно поділити на дві групи: *макроекономічні*, що стосуються характеристик макроекономічного середовища, та *регуляторні*, які відображають вплив з боку органів державної влади різного рівня. Вплив з боку макроекономічної групи чинників є неперсоніфікованим, обумовлений дією об’єктивних ринкових законів та практично не підлягає врегулюванню. Інша справа з регуляторною групою чинників, до якої можна віднести податкову систему (рівень податкового навантаження, наявність податкових пільг для інвесторів), інституційну систему (відносини власності, розвиток ринкових інститутів, наявність інституцій з підтримки інвестицій), правове поле (національне законодавство, спроможність держави до забезпечення виконання його вимог, рівень розвитку корупції, “тінізації” економіки) [58].

До 1990-х рр. проблематика ПІІ розглядалася переважно з точки зору мотивації інвесторів та ефектів, які ті можуть спричинити в економіці країни-реципієнта. За таких підходів досить рідко до уваги брався інституційний чинник. Проте вивчати та вирішувати економічні питання у відриві від правової системи та інституційної структури методологічно помилково. Саме стан інституційного середовища приймаючої країни сьогодні відіграє важливу роль для інвесторів, які розміщують свої капітали.

Експертами Світового банку вироблена система показників якості інститутів, що складається з 6 індикаторів державного управління (Worldwide Governance Indicators) [59]:

1. Право голосу та підзвітність (наявність розвинених демократичних інститутів: здатність громадян брати участь та бути вільними у виборі влади, свобода вираження поглядів, свобода асоціацій та вільні ЗМІ);

2. Політична стабільність та відсутність насильства/тероризму (низька ймовірність «дестабілізації» уряду або його повалення неконституційним шляхом, включаючи політично мотивоване насильство або тероризм);

3. Ефективність уряду (компетентність держслужбовців, якість надання державних послуг, розробки та реалізація політики, незалежність державних службовців від «політичних рішень»);

4. Якість регулювання (здатність уряду формувати та впроваджувати ефективні політики та положення, які сприяють розвитку приватного бізнесу);

5. Верховенство права (рівень довіри та дотримання норм суспільства, зокрема, якість виконання договорів, дотримання прав власності, діяльність поліції та судів, а також ймовірності настання злочинів та насильства);

6. Контроль корупції (дії країни в інтересах приватних суб'єктів, які застосовують різні форми корупції, та запобігання «захоплення» держави елітами).

З метою визначення напряму державного управління, складові якого мають найбільший вплив на формування сприятливого інвестиційного клімату країни, був проведений кореляційний аналіз між рейтингами країн по залученню ПІІ та рядом міжнародних рейтингів: індекс верховенства права (Rule of Law Index) [60] – відповідає індикатору “верховенство права”; індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index) [61] – відповідає індикатору “контроль корупції”; індекс економічної свободи (The Index of Economic Freedom) [62] – відповідає індикатору “якість регулювання”.

Лінійний кореляційний зв'язок для емпіричних даних, представлених ранговою шкалою, оцінювався за допомогою коефіцієнта кореляції Спірмена [63]. У свою чергу, коефіцієнт кореляції Спірмена визначався як коефіцієнт кореляції Пірсона між ранжуванням змінних за формулою (2.2)

$$\rho = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x}) * (y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 * \sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}} \quad (2.2)$$

де ρ - коефіцієнт кореляції Спірмена;

x_i – рейтинг країни по залученню ПІІ в межах конкретної вибірки;

y_i – рейтинг країни по значенню відповідного індексу в межах конкретної вибірки;

$\bar{x}$ – середнє значення рейтингу країни по залученню ПІІ в межах конкретної вибірки;

$\bar{y}$ – середнє значення рейтингу країни по значенню відповідного індексу в межах конкретної вибірки;

n – розмір вибірки [63].

Значення парного коефіцієнта кореляції Пірсона розраховувався за допомогою спеціальної функції MS Excel “=ПИРСОН()”.

Для моделювання ситуації, яка б найбільше відповідала умовам економічного розвитку України, до вибірки були включені країни колишнього СРСР, а також країни Європи та Азії, що належали до т.зв. “соціалістичного табору”.

Аналіз проводився за період 2015-2019 років з розрахунком коефіцієнта кореляції рангу Спірмена для кожного року, з подальшим обрахунком його середнього значення за вказаний період. При цьому, кореляційний зв'язок між ранговими показниками рейтингів здійснювався між показниками рейтингу країн по залученню ПІІ певного року і ранговими показниками інших рейтингів попереднього року. Така методика була обрана з огляду на припущення, що інвестори при прийнятті рішення інвестувати в ту чи іншу країну в поточному році, враховували складові інвестиційного клімату, показники яких включалися до визначення рейтингу країни у попередньому році.

Вихідні статистичні дані щодо розмірів щорічних надходжень ПІІ до країн, а також кількість населення по країнам (для обрахування об'ємів

надходження ПІІ на душу населення) були взяті із офіційного сайту Світового банку [64, 65].

Вихідні дані та розрахунки представлені в додатку Б.

У таблиці 2.7 приведені результати розрахунків коефіцієнтів кореляції рангу Спірмена.

Таблиця 2.7

Коефіцієнти кореляції рангових показників рейтингів

Рейтинг	Коефіцієнт кореляції Спірмена				Середнє значення
	2015	2016	2017	2019	
Індекс верховенства права (Rule of Law Index)	0,50	0,70	0,79	0,79	0,70
Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index)	0,53	0,50	0,75	0,71	0,62
Індекс економічної свободи (The Index of Economic Freedom)	0,56	0,57	0,73	0,45	0,58

Джерело: складено автором

Отримані результати показують, що всі розглянуті індекси мають певне відношення до рейтингу країн по залученню ПІІ (коефіцієнт кореляції становить понад 0,5). Наявність даного зв'язку не означає функціональну залежність між місцем країни у відповідному рейтингу та місцем країни у рейтингу по залученню ПІІ на душу населення. Не можна чітко стверджувати, що більш високий той чи інший рейтинг призводить до збільшення об'ємів залучення ПІІ на душу населення, однак, можемо констатувати, що більшість країн, які займають вищі сходинки розглянутих рейтингів, одночасно є країнами, у яких об'єми залучення ПІІ на душу населення є більшими, ніж у країн, які займають нижчі сходинки зазначених рейтингів. Таким чином, існує певний, опосередкований зв'язок між умовами і факторами, які приймаються до уваги при розрахунку зазначених індексів та умовами і факторами, які впливають на залучення ПІІ в економіку країни.

Із розглянутих нами міжнародних рейтингів найбільший зв'язок із залученням ППІ має рейтинг за індексом верховенства права (коефіцієнт кореляції рангу Спірмена становить 0,7). Це доводить, що фактори, які визначають верховенство права в країні найбільше впливають на процес залучення ППІ у порівнянні із факторами сприйняття корупції та економічної свободи.

Індекс верховенства права від Світового проєкта з правосуддя (World Justice Project) існує з 2014 року. Індекс слугує кількісним інструментом для вимірювання верховенства права на практиці. Станом на 2021 рік, індекс розраховується для 139 країн на основі статистичних даних і результатів глобального опитування експертів та включає в себе 8 факторів [66, с.15]:

- обмеження повноважень інститутів влади,
- відсутність корупції,
- прозорість інститутів влади,
- фундаментальні права,
- порядок та безпека,
- правозастосування,
- цивільне правосуддя,
- кримінальне правосуддя.

Також розраховується дев'ятий фактор – неформальна справедливість, який обраховується, але не є частиною загального індексу.

Перші два фактори певною мірою перекликаються із індексом економічної свободи і індексом сприйняття корупції, що природно з огляду на необхідність правового регулювання даних напрямків. Інші шість факторів лежать у площині дотримання та виконання всіма учасниками політичного, соціального, економічного та інших процесів, які проходять в країні, законодавства даної країни.

Отримані висновки, що найбільший зв'язок із залученням ППІ має рейтинг за індексом верховенства права, підтверджується оцінками самих інвесторів. Так, коментуючи законодавчу ініціативу української влади щодо

започаткування роботи т.зв. “інвестиційних нянь” для сприяння у роботі кожному великому інвестору, інвестори висловили свої бачення, як поліпшити інвестиційний клімат в Україні [68]. Зокрема, основними заходами, які необхідно здійснити для покращення інвестиційного клімату в Україні було названо: забезпечення верховенства права через проведення судової реформи та реформи правоохоронних органів, імплементація вже існуючих законів, відсутність толерантності до корупції, дерегуляція економіки, забезпечення наявності чітких, однакових для всіх правил, сталості цих правил та рівності всіх перед ними.

У таблиці 2.7 приведено дані щодо рейтингу України відповідно до індексу верховенства права у період з 2014 по 2021 роки. Враховуючи те, що з кожним роком до даного рейтингу включалися нові країни та з метою відображення реальної динаміки зміни положення нашої країни у зазначеному рейтингу, було введено поняття відносного рейтингу, що являє собою відношення абсолютного рейтингу до загальної кількості країн у рейтингу. У цьому випадку найменше значення відносного рейтингу відповідає лідируючій позиції, а значення 1 відповідає останньому місцю рейтингу.

Таблиця 2.8

Рейтинг України відповідно до індексу верховенства права
(2014-2021 рр.)

Рік	Всього країн у рейтингу	Абсолютний рейтинг України	Відносний рейтинг України
2014	99	68	0,687
2015	102	70	0,686
2016	113	78	0,690
2017-2018	113	77	0,681
2019	126	77	0,611
2020	128	72	0,563
2021	139	74	0,532

Джерело: складено автором на основі [60]

На рис. 2.5 графічно відображено динаміку зміни положення України у рейтингу за індексом верховенства права.

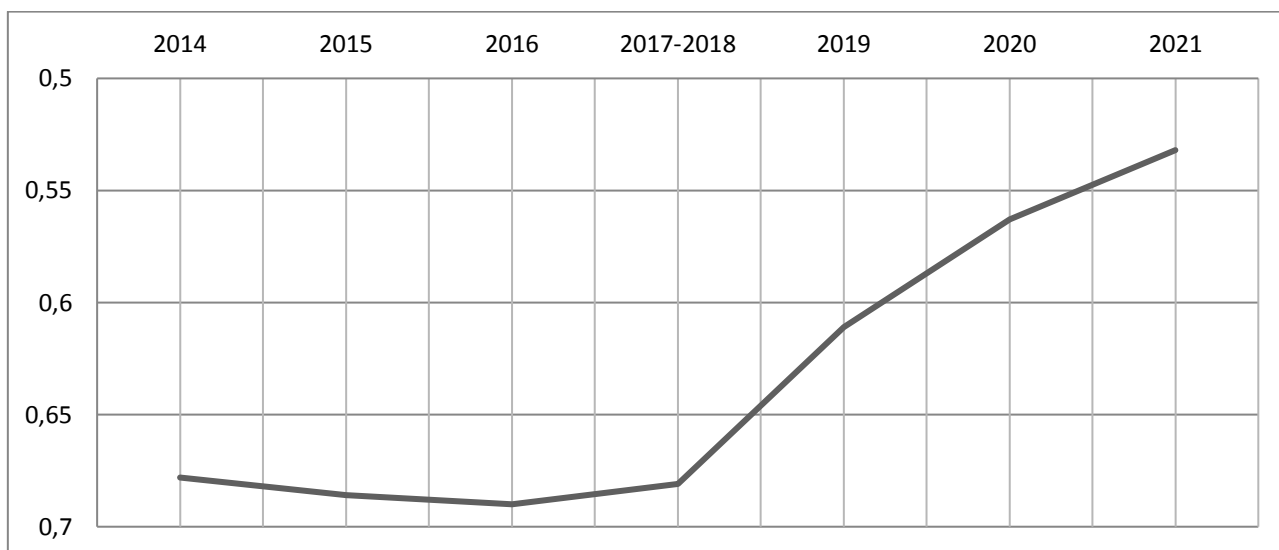

Рис. 2.5. Динаміка зміни положення України у рейтингу за індексом верховенства права

Джерело: складено автором на основі [60]

Аналіз динаміки зміни положення України у рейтингу за індексом верховенства права показав, що незважаючи на те, що починаючи з 2016 року відмічається зростання позиції України у рейтингу індексу верховенства права, цей показник залишається на низькому рівні. Станом на 2021 рік, він не перетнув позначки у 0,5. Це означає, що Україна протягом усього періоду існування даного рейтингу завжди займала місця у його другій половині.

Висновки до розділу 2

Здійснивши аналіз інвестиційної діяльності та факторів, що формують умови залучення іноземних інвестицій можна зробити наступні висновки.

Інвестиційну привабливість галузей економіки України можна оцінити використовуючи дані офіційної статистики. За результатами такої оцінки до пріоритетних галузей економіки України за рівнем інвестиційної привабливості

відноситься сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство. До галузей з високим рівнем інвестиційної привабливості – галузь інформації та телекомунікації, а також фінансову та страхову діяльність. До галузей з середнім рівнем інвестиційної привабливості – промисловість, будівництво, оптова та роздрібна торгівля. Тимчасове розміщування й організація харчування; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, а також мистецтво, спорт, розваги та відпочинок мають низький рівень інвестиційної привабливості.

Нинішня географічна структура іноземних інвесторів в Україні не є оптимальною та не відповідає структурі інвесторів, які розміщують свої капітали у розвинених країнах. Має місце незначна географічна диверсифікація країн-експортерів ПП до України.

Найбільше ПП в Україні спрямовано у галузі переробної промисловості, а також сферу оптової та роздрібною торгівлі – сфери, де швидко окупаються витрати та невисокі комерційні ризики. Також популярними є галузі, що не потребують довгострокових капіталовкладень і освоєння нових технологій, зокрема фінансовий сектор та сектор нерухомості.

На сьогодні, стан інституційного середовища приймаючої країни відіграє важливу роль для інвесторів, які розміщують свої капітали. Найбільш значущою для інвестора складовою інституційного середовища є верховенство права у країні-реципієнті ПП.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЯ АКТИВІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ

3.1 Напрями залучення іноземних інвестицій

Визначення найбільш перспективних напрямів залучення прямих іноземних інвестицій викликане необхідністю максимально використати позитивні ефекти цих процесів для розвитку інфраструктури інвестиційної діяльності та забезпечення сталого зростання економіки України загалом. Залучені ПІІ повинні сприяти структурній модернізації вітчизняної економіки, стабільному і збалансованому її розвитку, а також підвищенню рівня її міжнародної конкурентоспроможності. Аналіз інвестиційної привабливості галузей економіки України, проведений у розділі 2, свідчить, що в Україні найбільш інтенсивно інвестиційні процеси відбуваються у високорентабельних сферах діяльності, які не потребують значного вкладення капіталу та забезпечують швидку віддачу. Так, найбільш пріоритетними сферами для іноземного інвестування в Україні на початок 2021 року й надалі залишається промисловість, оптова та роздрібна торгівля, фінансова та страхова діяльність, операції з нерухомим майном. Варто зазначити, що існуюча галузева структура залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України не відповідає пріоритетам розвитку нашої держави і не здійснює значного впливу на зростання економіки та формування інноваційної моделі розвитку.

На даний час порівняно незначна кількість ПІІ спрямована в аграрний сектор, основою якого є сільське господарство, в наукову і технічну діяльність та нові виробничі технології, енергетику. Незважаючи на те, що деякі з цих напрямків не володіють високим рівнем інвестиційної привабливості, необхідно проводити заходи активізації процесу залучення до них ПІІ, з метою забезпечення економічного зростання та економічної безпеки України. Розглянемо кожен з наведених напрямів.

Сільське господарство.

Залучення в аграрний сектор великомасштабних інвестицій та ефективне їх використання є визначальним фактором розвитку і підвищення конкурентоспроможності однієї з провідних галузей економіки України. Позитивна кон'юнктура світового ринку зерна [69] сприяла зростанню привабливості сектору агропромислового комплексу для внутрішнього та зовнішнього інвестування. Однак рівень капітальних інвестицій в аграрний сектор залишається обмеженим і його потенціал стосовно підвищення рівня врожайності та продуктивності праці є невикористаним.

Таким чином, перспективними напрямками залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор України є запровадження прогресивних енергоощадних технологій вирощування сільськогосподарських культур, спрямованих на економію ресурсів та збереження і збільшення родючості ґрунтів (хоча урожайність більшості зернових культур в Україні поступово збільшується, однак відстає від середніх європейських та світових показників, незважаючи на кращі умови для вирощування зернових культур в Україні); сприяння розвитку вітчизняного виробництва сучасних сільськогосподарських машин; запровадження ефективних систем землекористування; запровадження лізингових відносин в аграрному секторі.

Наукова і технічна діяльність, нові виробничі технології.

Основне завдання іноземних інвестицій полягає не тільки в забезпеченні додаткових фінансових вкладень в економіку, але і в задоволенні потреби країни в нових прогресивних методах праці та засобах виробництва. Окрім питання про обсяги інвестиційних ресурсів, найважливішою є проблема якості інвестицій та їх спрямованість. Технологічний прогрес багато в чому визначається інноваційною спрямованістю інвестицій, коли вони використовуються не для нарощування потужностей по старих, існуючих технологіях, а для розвитку нових, удосконалених технологій.

У багатьох випадках ПІІ відіграють роль каталізатора і сприяють мобілізації також і внутрішніх інвестицій. Дуже позитивними для розвитку

української економіки є ситуації, коли ПП пов'язані з формуванням нової технології, націлені на виробництво нового продукту. У цьому випадку українські фірми залучаються до науково-технічних досягнень розвинених країн. Реалізація таких ПП здійснюється переважно руками українських інженерів і робітників при невеликому числі іноземних фахівців. При цьому, українські фахівці мають змогу навчатися, залучаються до іноземної ділової культури, що в майбутньому позитивно позначиться на соціально-економічному розвитку країни.

Ефективність інвестицій залежить від їх якості, від того, наскільки прогресивна технологія в них закладена. Хоча інноваційна активність – дуже важливий фактор подолання відставання від країн-лідерів світової економіки, сам по собі інноваційний ріст не є гарантією справжньої модернізації національної економіки, яка передбачає не просто деяке приближення до лідерів, але і входження в їх ряди. Окремі дослідники виділяють особливий вид інновацій – квазіінновації, коли пошук направлений на виявлення можливостей виробництва з більш низькими витратами у даній країні вже відомого і розповсюдженого на світових ринках товару.

Глобалізація світової економіки сприяє підсиленню впливу на нашу країну з боку інших країн, які незацікавлені у відході України від сировинної орієнтації економіки, в укріпленні її позицій у високотехнологічних галузях виробництва. Якщо економічна політика буде орієнтована лише на запозичення зарубіжних досягнень, то це не гарантує справжньої модернізації країни.

Також необхідно зазначити, що розділ праці у світовому інноваційному просторі лише частково відбувається під впливом ринку. В основному він має регуляторну природу. Країни-лідери світового технологічного розвитку виступають координаторами цього поділу праці і прагнуть зберегти за собою таку роль.

Зважаючи на зазначене, необхідно проводити цілеспрямовану роботу націлену не лише на збільшення об'ємів залучених ПП в економіку України, а і на підвищення якості цих ПП – залучення нових технологій, націлених на

виробництво нового продукту.

Енергетика та енергоефективність.

Важливим напрямом залучення ПП в економіку України є енергетичний сектор. В умовах, що склалися у зв'язку із російською збройною агресією на сході нашої держави, виникла загроза енергетичної безпеки для України, що змусило її шукати нові джерела надходжень енергоносіїв до України.

Враховуючи, що Україна визначила за мету не перевищити у 2030 році 60 % від рівня викидів парникових газів у 1990 році [70] – забезпечення енергетичної безпеки можливо через використання відновлювальних джерел енергії (ВДЕ), що в свою чергу потребує значних інвестицій (іноземних та внутрішніх), як у фінансовому плані, так і в плані технологій.

Україна володіє значним потенціалом ВДЕ, має більше 290 сонячних днів у році, сільськогосподарські угіддя займають 70% території, тобто очевидний біоенергетичний потенціал.

Відповідно до звіту Національної академії наук та Фонду Генріха Белля «Перехід України на відновлювану енергетику до 2050 року» [71] Україна може перейти до 91% частки ВДЕ до 2050 року. Очікується, що перехід буде як економічно, так і технологічно здійсненним. Основними джерелами енергії будуть вітер, сонце і біомаса. Передбачається, що виробництво енергії з вітру складе 45%, сонця – 36%, а біомаси та відходів – до 73%.

Відповідно до підрахунків Української вітроенергетичної асоціації [72], на сьогодні потенціал ВЕС України – 16 ГВт. Згідно з оптимістичним сценарієм, потенціал ВЕС в 2030 році буде 25 ГВт, а в 2050 – 60 ГВт.

Згідно з даними Держенергоефективності України [73], теоретично потенціал сонця в нашій країні – 730 млрд кВт-год на рік, але технічно можливо – 34,2 млрд кВт-год на рік.

Згідно з даними Біоенергетичної асоціації України, потенціал України становить близько 20 млн тонн біомаси, а в 2050 році – 42 млн тонн біомаси.

Для реалізації зазначеного потенціалу ВДЕ Україні необхідні значні обсяги інвестицій, зокрема, ПП. Відповідно до звіту Держенергоефективності

України “Публічний звіт держенергоефективності підсумки 2020 року”, потенціал залучення “зеленого” фінансування в Україну до 2030 року оцінюється у понад 73 млрд дол. США [74].

3.2 Міжнародний досвід залучення іноземних інвестицій

Глобалізація та економічна невизначеність роблять актуальним вивчення іноземного досвіду формування інвестиційного клімату країн світу. Важливим для врахування нашою державою є успішний досвід як розвинених (США, Великобританія, Німеччина, Франція, Японія), так і постсоціалістичних (Угорщина, Польща) країн, в яких відмічається активний розвиток ринкових та економічних процесів [75].

Найбільш корисним та доцільним для вивчення та врахування в питаннях реалізації інвестиційної політики є досвід США, Великобританії, Німеччини, Франції та Японії. Це п'ять країн, інвестиційні стратегії яких, могли б у майбутньому послужити прикладом для національної економки [76].

США. Модель інвестиційної політики Сполучених Штатів Америки здебільшого орієнтована на забезпечення принципів економічної свободи та економічного лібералізму, ніж на пряме втручання в економічні процеси. Головну роль в державній інвестиційній політиці відіграють податкові інструменти. Загалом, прагнення американського керівництва залучити до міжнародної економічної сфери максимальну кількість учасників та розширити експортний потенціал країни отримало відображення у основній діяльності зовнішньоекономічних інститутів на всіх рівнях – федеральному та місцевому. Злагоджена робота і загальна спрямованість дій цих інститутів стали визначальними у досягненні успіху США на світовому ринку.

Для економіки США в сфері здійснення інвестиційної політики країни є притаманними ряд характерних рис:

- регіональна та державна політики забезпечують високий рівень припливу інвестицій в економіку країни;

- рівномірне стимулювання експорту та імпорту капіталу;
- здійснення високого рівня контролю за іноземними інвестиціями з метою запобігання імовірним зловживанням;
- забезпечення відкритості ринку для всіх учасників;
- функціонування розвиненої системи податкового та інвестиційного законодавства.

Великобританія. Великобританія реалізує інвестиційну модель, яка спрямована, передусім, на правовий захист власників капіталу, на забезпечення максимально безперешкодного та швидкого накопичення ними капіталу, а також на збільшення споживання та розвиток виробництва. Особливо важливу роль в регулюванні інвестиційної діяльності Великобританії відіграють інвестиційні компанії – трасти. Правовою основою діяльності даних компаній є обмежена відповідальність, а основною метою – ефективне об'єднання дрібних інвестицій у великі.

Інвестиційна модель Великобританії має ряд характерних рис:

- відсутність єдиного закону, який регулює інвестиційну діяльність;
- держава максимально відокремлена від регулювання діяльності фондового ринку;
- інвестиційні рішення приймаються та реалізуються на приватній основі;
- система регулювання інвестиційної діяльності спрямована на захист прав власників капіталу;
- наявність жорсткої конкуренції між окремими учасниками фінансового ринку.

ФРН. Інвестиційним компаніям у ФРН відводиться значна роль у регулюванні інвестиційної діяльності країни. Діяльність цих компаній визначається відповідним законодавством. Відповідно до німецьких законів, інвестиційні компанії є кредитними установами, на які поширюються всі законодавчі норми, що стосуються кредитних установ.

Серед відмінних рис німецької моделі інвестиційної діяльності можна виділити:

- відсутність єдиного закону та державного органу, який регулює інвестиційну діяльність країни;
- утрудненні умови виходу на ринок нових компаній, що зменшує їх кількість і звужує перспективи вибору для інвесторів;
- наявність високого ступеню контролю за суб'єктами інвестиційної діяльності з боку Уряду;
- наявність прогресивного оподаткування доходів;
- високий ступінь захищеності вкладених в інвестиційний фонд коштів;
- відсутність централізованого регулювання ринку цінних паперів.

Франція. Характерним для Франції також є відсутність єдиного спеціального закону, яким регулюються іноземні інвестиції. Законодавство Франції містить чітке розділення між прямими та іншими видами іноземних інвестицій, що пояснюється застосуванням більш пільгового регулювання по відношенню до останніх. Причиною такого стану справ є те, що не дивлячись на наявність спрощеної процедури регулювання іноземних інвестицій у Франції для переважної кількості операцій, які стосуються здійснення прямих інвестицій на її території необхідно попереднє повідомлення про наміри або отримати попередній дозвіл. Загалом, незважаючи на жорстку систему регулювання прямого інвестування, процеси вкладення капіталу іноземних інвесторів і переказ прибутків із Франції здійснюється без будь-яких обмежень. Французька модель регулювання інвестиційної діяльності має такі відмінні риси:

- відсутність єдиного закону, який регулює інвестиційну діяльність;
- низький рівень контролю за іноземними компаніями, що діють на території країни;
- необхідність «попереднього повідомлення властей» про наміри здійснювати інвестиційну діяльність;

- наявність чіткого розмежування між прямими та іншими іноземними капіталовкладеннями.

Японія. Японська модель інвестиційної політики характеризується акцентом на реалізацію державної політики фінансування проектів, яка побудована на активному партнерстві між державою і приватними інвесторами. Використовуючи контроль банківської сфери, держава залучає заощадження населення, надаючи ці кошти на пільгових умовах корпораціям в обмін на співпрацю і чітке дотримання прийнятих на себе зобов'язань. Здійснення інвестицій в інфраструктуру безпосередньо координуються з потребами конкретних приватних фірм. Роль координатора у цих процесах покладено на організовані державою консультативні ради. Необхідною умовою реалізації такої моделі є наявність сильного приватного сектору і сильної держави з її ефективним апаратом. У Японії надзвичайно велика роль урядових інстанцій – у разі виникнення потреби у нарощенні масштабів виробництва, необхідна галузь в законодавчому порядку переводиться у відповідний режим, який забезпечує адміністративну координацію капіталовкладень протягом певного строку. Даний режим може бути скасований після закінчення встановленого терміну, і, таким чином, має характер політики капіталоутворюючих інвестицій. Перевагою японської моделі є можливість мобілізації значних коштів на перспективні інвестиції.

Необхідно звернути увагу на заходи, які вживаються у розвинутих країнах для стимулювання інвестицій у науково-дослідні, дослідно-конструкторські роботи (НДДКР). У Великобританії широкого використання набув метод стимулювання інвестицій у НДДКР шляхом зменшення оподатковуваних доходів підприємств на об'єм даних інвестицій. У США та Канаді застосовують податкову знижку 20% на приріст інвестицій при умові, що додаткові інвестиції в НДДКР, на які поширюється пільга, не повинні перевищувати 50% суми витрат за певний період. Відповідно до французького законодавства, підприємства можуть зменшити суму податку на прибуток на 50% різниці між величиною інвестицій в НДДКР звітного року і середнім

об'ємом інвестицій за два попередні роки. Ця пільга дозволяє підприємствам компенсувати частину витрат на інвестиції з отриманого прибутку.

Для України особливо актуальним є досвід лідерів Східної Європи по залученню прямих іноземних інвестицій, якими є Польща та Угорщина.

Приплив іноземного капіталу створив для постсоціалістичних країн нові проблеми, які пов'язані із дотриманням національної безпеки. Це є одним з суттєвих негативів присутності іноземного капіталу в цих країнах. Так, за останні роки зросла залежність розвитку їх економік від зміни кон'юнктури в країнах Євросоюзу та від діяльності і рішень транснаціональних компаній.

Серед особливостей формування інвестиційних потоків в Угорщині та Польщі необхідно виділити [77]:

- сприятлива динаміка макроекономічних показників, яка свідчить про реальні наслідки реформ в цих країнах;
- процес зростання приватного сектора в економіках країн;
- стимулювання для розвитку інноваційної діяльності розвинених галузей економіки, митні пільги;
- стимулювання інвестиційної активності.

Основною рисою політики залучення інвестицій у Польщі й Угорщині є її спрямованість на інноваційний розвиток. Значна увага надається розвитку тих секторів економіки, які можуть надати поштовх для економічного зростання країни, покращити структуру економіки та створити нові конкурентоздатні продукти та технології. На даний час до пріоритетних галузей, з точки зору інновацій, в країнах Центральної Європи відносять інформаційні технології, виробництво автомобілів, електронну промисловість, біотехнології, фармакологію та виробництво медичного обладнання.

В Угорщині існує система стимулювання інвестицій у окремі сфери. Так, при інвестуванні в охорону довкілля, мережі електронного мовлення, послуги широкосмугового Інтернету, науку й технології, виробництво фільмів тощо, працює механізм отримання податкової пільги, а саме зменшення суми у сплаті

податку розвитку. При цьому, процедура отримання пільги є простішою, ніж за інших умов.

Також в Угорщині діє практика заохочувальних заходів для створення регіональних науково-технологічних центрів. Основною вимогою при цьому є початкові інвестиції у розмірі понад 10 млн. євро. У разі, коли такий інвестиційний проект не має змоги отримати допомогу із європейських фондів, угорський уряд надає спеціальний заохочувальний пакет, що може містити різні інструменти підтримки: грошова субсидія, податкова пільга, субсидія на перепідготовку персоналу чи на створення нових робочих місць.

Одним із найвагоміших заходів заохочення через надання податкових пільг є заходи спрямовані на розвиток та впровадження нових технологій. Для цього передбачається 100 % звільнення компаній від сплати податку з доходу, зменшення розміру оподаткування для малого й середнього бізнесу, які працюють в галузі створення інтелектуальної продукції, податкові кредити для інвестицій, можливість створення неоподатковуваних інвестиційних резервів, податкові кредити на сплату податку з доходів фізичних осіб у випадку, коли вони створюють об'єкти інтелектуальної власності тощо.

У Польщі компанії, які займаються виключно науково-дослідними, дослідно-конструкторськими роботами, звільняються від сплати корпоративного податку. Решта компаній, які інвестують в НДДКР, можуть в подвійному розмірі відносити витрати на такі інвестиції до валових витрат при розрахунку бази оподаткування. Відповідні витрати (заробітна плата, матеріали, необхідні для проведення НДДКР, ліцензування, амортизація) можуть також відніматися від бази оподаткування.

З урахуванням зазначеного, основними рисами, що характеризують розвиток і регулювання інвестиційного клімату у таких постсоціалістичних країнах як Угорщина та Польща можна віднести:

- 1) ключовими складовими формування сприятливого інвестиційного клімату є інституційні механізми, які формують стійку основу для розвитку як інвестиційних процесів, так і стабільності економічного розвитку країни;

2) наявність політичної та економічної стабільності. Країни сліднують демократичній моделі розвитку, при цьому економічна політика є послідовною і передбачуваною;

3) відсутність практики дискримінації іноземних компаній;

4) приділення великої уваги захисту інвестицій та прав власності;

5) відсутність обмежень при переказі чи конвертації валюти для поточних операцій, або для прямих іноземних інвестицій;

6) відсутні обмеження на розподіл і вивезення капіталу підприємствами з іноземним капіталом до материнських компаній. Наявність двосторонніх угод для уникнення подвійного оподаткування;

7) дозвільна система забезпечує прозорість та простоту для реєстрації бізнесу.

Як для розвинутих, так і для постсоціалістичних країн значну роль в стимулюванні інвестиційної активності відіграють інновації. Саме інновації мають у майбутньому забезпечити економічний та соціальний ефекти, що являється основною метою інвестицій.

3.3 Стратегія залучення іноземних інвестицій в Україну

На даний час питаннями формування пропозицій щодо стимулювання та розвитку інвестиційної діяльності, основних напрямів державної політики поліпшення інвестиційного клімату, стимулювання іноземних та національних інвестицій, аналізу та узагальнення проблем, які перешкоджають інвестуванню в економіку України, підготовки пропозицій стосовно шляхів їх вирішення та ін. в Україні опікується Національна інвестиційна Рада, яка є консультативно-дорадчим органом при Президентові України [79].

15 липня 2021 року у Дипломатичній академії при МЗС України була представлена Національна Стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну [80]. Стратегія розроблена на запит Уряду України Програмою USAID “Конкурентоспроможна економіка України” через компанію Ernst & Young

Global Limited в Україні після консультацій з Офісом Національної інвестиційної ради, Міністерством економіки, а також державною установою, яка впроваджує інвестиційну політику – UkraineInvest.

Стратегія містить рекомендації щодо розвитку перспективних галузей залучення інвестицій та шляхів збільшення притоку прямих іноземних інвестицій в Україну. Документ був створений насамперед для міжнародної інвестиційної спільноти та українських установ, які безпосередньо займаються залученням та просуванням інвестицій. Стратегія складається із трьох розділів: огляд стану ринку прямих іноземних інвестицій; галузеві аналітичні документи; запропонований План дій до 2030 року [81].

Необхідно зазначити, що дана стратегія не є керівним документом прийнятим українським Урядом. Розробник стратегії – компанія Ernst & Young Global Limited в Україні не бере на себе відповідальності за будь-які наслідки, що можуть бути спричинені її реалізацією.

Розділ Стратегії у якому міститься запропонований план дій має три напрямки: операційний план, юридичний план та комунікаційний план. Операційний та юридичний плани містять перелік загальних заходів, які, на думку фахівців Ernst & Young Global Limited в Україні, необхідно реалізувати, а також переліки заходів для кожного із перспективних напрямів інвестування: транспортна інфраструктура, енергетика, цифрова інфраструктура, високотехнологічне виробництво, сільське господарство.

До загальних заходів операційного плану (реформи) було включено:

1. Забезпечити ефективнішу співпрацю приватного та державного секторів у процесі приватизації.
2. Розробити та впровадити законодавство для стимулювання та сприяння інвестиціям в українську економіку.
3. Пристосувати регуляторне середовище до поточних потреб бізнесу.
4. Удосконалити практику захисту інвесторів.

5. Розробити та прийняти нову експортну стратегію (посилення експортної конкурентоспроможності позитивно вплине на привабливість країни в очах іноземних інвесторів).

6. Спрощення транскордонної торгівлі в рамках Експортної стратегії.

7. Розробка моделі планування промислових парків з урахуванням конкретних можливостей робочої сили та її наявності в кожному регіоні.

8. Сприяння та посилення співпраці між університетами та бізнесом.

9. Запуск моделі подвійної освіти для ТПНПЗ (технічні та професійні навчальні та підготовчі заклади).

10. Забезпечити зосередження уваги на STEM + англійська мова в рамках реформи середньої освіти (вільне володіння англійською мовою персоналом та менеджментом є критичним для багатьох міжнародних інвесторів та одним із факторів, що впливають на прийняття рішення про розміщення ПП).

11. Зменшити податкову складову у витратах на ведення бізнесу (очікується, що держава збільшить доходи від податків, оскільки бізнес відмовиться від незаконної практики ухилення від сплати податків, послаблення податкового тиску сприятиме економічному розвитку, оскільки бізнес буде реінвестувати більше ресурсів у розширення та інновації).

12. Зменшення показників ризику в країні (одним з можливих способів розглядається пріоритетне покращення консенсусного рейтингу країни до рівня BB+).

13. Розробка послідовної стратегії щодо пом'якшення процесу відтоку робочої сили.

14. Розробка всебічної стратегії управління та приватизації державних підприємств.

Проаналізувавши наведені заходи в рамках зазначеної стратегії, нами, в цілому, підтримується такий шлях збільшення іноземних інвестицій в українську економіку, за окремими виключеннями. Зокрема, стосовно приватизації державних підприємств та зменшення податкової складової у витратах на ведення бізнесу.

Приватизація більшості держпідприємств вже проведена. На даний час у державній власності залишаються ряд підприємств, які не є стратегічними і водночас є збитковими. Саме ці підприємства є першими кандидатами на приватизацію. Процес приватизації в Україні не новий і тому наразі стоїть питання не забезпечення ефективнішої співпраці приватного та державного секторів у процесі приватизації, а **забезпечення рівного доступу до приватизації державних об'єктів, як внутрішнього, так і зовнішнього капіталів**. Переважна більшість державних активів, які Україна продавала у минулі роки – належать українському великому бізнесу, передовсім – найвпливовішим олігархам. Основний ризик подальшої приватизації полягає саме в тому, що за виставлені на продаж підприємства знову ж конкуруватимуть українські олігархи, і іноземний або місцевий бізнес, не пов'язаний із ними, може програти їм конкуренцію. На нашу думку, у процесі приватизації, стратегічно важливим є жорсткий контроль держави за дотриманням з боку інвестора взятих на себе зобов'язань по розвитку приватизованого підприємства.

Стосовно зменшення податкової складової у витратах на ведення бізнесу. На думку авторів, зменшення податкового навантаження призведе збільшення доходів держави від податків, оскільки бізнес відмовиться від незаконної практики ухилення від сплати податків, а також сприятиме економічному розвитку, оскільки вивільнені ресурси бізнес буде реінвестувати у розширення та інновації. На нашу думку, припущення, що бізнес добровільно відмовиться від незаконної практики ухилення від сплати податків є помилковим. Щоб бізнес не ухилявся від сплати податків, необхідний жорсткий контроль за цим напрямом з боку відповідних державних органів, а не зменшене чи пільгове оподаткування. Щодо стимулювання економічного розвитку шляхом розширення бізнесу і, зокрема, інновацій, необхідно звернутися до досвіду іноземних країн. А саме, застосовувати пільгове оподаткування не для усіх іноземних інвесторів, а лише для тих, які інвестують у інноваційний розвиток та НДДКР.

Як було зазначено, дана Стратегія у якості перспективних напрямків для інвестування подає транспортну інфраструктуру, енергетику, цифрову інфраструктуру, високотехнологічне виробництво, сільське господарство. На нашу думку, розвиток транспортної та цифрової інфраструктури є надзвичайно важливим для держави, їх наявність, стан та функціональність значною мірою впливає на інвестиційний клімат в країні і приймається до уваги іноземними інвесторами при прийнятті інвестиційних рішень. Однак, поряд з зазначеним, не варто сподіватися, що іноземний інвестор вирішать глобальні транспортні завдання (транспортна інфраструктура). Жоден інвестор не візьметься за концесійний проєкт без реальних перспектив окупності інвестицій. А в транспортній сфері України отримати пряму вигоду майже нереально. У випадку дорожнього будівництва Україна залучає кредитні кошти, які пізніше змушена повертати. Держава залучає приватні інвестиції у будівництво, а інвестор реалізує проєкт за свої кошти та після здачі дороги в експлуатацію отримує платежі від держави. Оскільки йдеться не про класичні платні дороги, така схема залучення інвестицій створює навантаження на державний бюджет. ППІ можуть бути залучені в розвиток терміналів у морських портах чи аеропортах, будівництво під'їзних залізничних колій тощо. Саме такі вкладення іноземний інвестор має можливість окупити. Але інвестиції в розвиток мережі автомобільних доріг, звичайних і високошвидкісних залізниць, злітно-посадкових смуг і річкових шляхів є прерогативою держави.

Аналогічною є ситуація і з цифровою інфраструктурою. На нашу думку, створення цифрової інфраструктури України має відбуватися виключно за рахунок державних ресурсів, у випадку їх дефіциту – залучених кредитних коштів.

Таким чином, пріоритетними напрямками прямого іноземного інвестування в Україні варто прийняти сільське господарство, енергетику та високотехнологічне виробництво.

З метою розкриття потенціалу сільського господарства необхідно:

- створення сприятливих умов для іноземних інвестицій у сільськогосподарські угіддя;
- розробка та впровадження доступної та ефективної системи страхування сільськогосподарських ризиків від погодних умов;
- впровадження фітосанітарних та ветеринарних стандартів, а також стандартів безпеки харчових продуктів, які повністю відповідають стандартам ЄС;
- реконструкція та подальший розвиток зрошувальної системи на півдні України;
- усунення тарифних та нетарифних бар'єрів для експорту української продукції сільського господарства;
- сприяння розвитку інфраструктури для сільського господарства (морозильні камери та установки, лабораторії, бійні, станції переробки біологічних відходів);
- сприяння розвитку аквакультури в Україні, з особливим акцентом на заходи, що призведуть до збільшення іноземних інвестицій у підгалузі;
- сприяння розвитку бджільництва;
- сприяння розвитку органічного сільського господарства;
- сприяння розвитку підгалузі дитячого харчування.

З метою розкриття енергетичного сектору необхідно:

- переглянути обмеження цін на ринку електроенергії;
- посилити процес інтеграції Української енергетичної системи з ENTSO-e;
- завершити перехід від товарної моделі до фінансової моделі ПСО;
- вирішити проблему накопиченої заборгованості на ринку електроенергії та природного газу;
- встановити тарифи на електроенергію для домогосподарств на економічно обґрунтованому рівні;
- сприяння формуванню гнучкого та раціонального балансу маневреної потужності;

- підвищення ліквідності та прозорості ринку природного газу в Україні.

З метою розкриття потенціалу **високотехнологічного виробництва** необхідно:

- проведення повної митної реформи, яка полегшить ведення бізнесу, орієнтованого на інтеграцію у високодинамічні глобальні ланцюжки створення вартості, і створить більш сприятливе для ПП середовище;

- вирішити проблему імпорту та використання застарілих та технічно несправних автомобілів, що може призвести до додаткових переваг для розміщення виробництва автомобілів в Україні;

- забезпечити швидке та доступне підключення до електромереж, оскільки швидке та дешеве підключення до мереж, а також доступна електроенергія мають вирішальне значення для технологічного виробництва, враховуючи його енергоємність;

- виконання угоди АСАА (Угода про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції), що дозволило б торгувати відповідними групами української продукції на внутрішньому ринку ЄС без додаткових процедур випробувань та оцінки відповідності.

Висновки до розділу 3

За результатом вироблення стратегії активізації процесу залучення іноземних інвестицій в Україну можна зробити наступні висновки.

З метою забезпечення економічного зростання та економічної безпеки України необхідно проводити заходи активізації процесу залучення ПП в сектор сільського господарства, в наукову і технічну діяльність та нові виробничі технології, в енергетичний сектор.

Як для розвинутих, так і для постсоціалістичних країн велику роль в стимулюванні інвестиційної активності підприємств відіграють інновації. Саме вони у майбутньому забезпечують економічний та соціальний ефекти, що є основною метою інвестицій.

Ключовими складовими формування сприятливого інвестиційного клімату постсоціалістичних країн Східної Європи є інституційні характеристики, які забезпечують стійкий фундамент для розвитку як інвестиційних процесів, так і стабільності економічного розвитку.

На теперішній час в Україні відсутня офіційна затверджена стратегія спрямована на активізацію залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. В той же час, існують розробки даної стратегії, які відпрацьовані західними аудиторськими та консалтинговими компаніями на замовлення Уряду України.

Аналіз такої стратегії показав, що вона не в повній мірі відповідає вимогам до прямих іноземних інвестицій, а також забезпеченню інформаційної безпеки нашої держави.

Запропоновано власний варіант стратегії активізації процесу залучення іноземних інвестицій в Україну, в основу якої була покладена Стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну розроблена компанією Ernst & Young Global Limited в Україні.

ВИСНОВКИ

Результати, отримані в ході дослідження в рамках магістерської роботи, вирішують поставлені завдання, що обумовлені досягненням мети даної роботи, які полягали у теоретичному осмисленні економічної сутності іноземних інвестицій, визначення ключових факторів, які впливають на залучення іноземних інвестицій, розробці практичних рекомендацій щодо активізації процесу залучення іноземних інвестицій в економіку України. Отримані теоретичні та практичні результати дали можливість сформулювати наступні висновки:

1. Узагальнення теоретичних засад дослідження іноземних інвестицій засвідчило їх важливе значення, як засобу вбудовування національної економіки у світове господарство. Поряд з цим, доведено, що на даний час жодна теорія не може повною мірою охарактеризувати цю категорію, оскільки процес міждержавного переміщення капіталів характеризується багатогранністю та різноманітністю. Розкриття сутності феномену іноземного інвестування в умовах швидких змін, що відбуваються у світовій економіці – глобалізації, інтернаціоналізації, цифровізації – постійно доповнюється новими оригінальними дослідженнями.
2. Шляхом проведення аналізу методів оцінки ефективності іноземних інвестицій виявлено наявність двох підходів до даного процесу – з точки зору впливу на економіку країни-реципієнта та досягнення мети іноземного інвестора. Встановлено, що в той час, коли для оцінки ефективності іноземних інвестицій з точки зору іноземного інвестора вже існує ряд встановлених методик та показників, проблема визначення впливу іноземних інвестицій на низку макроекономічних змінних країни-реципієнта залишається відкритою, пошук оптимальної моделі на даний час триває. Визначено, що серед причин неоднозначності підходів до цього питання є різні вхідні параметри

оцінки, вибір яких є суб'єктивною думкою дослідника, відмінність макроекономічних показників у країнах, недостатність та адекватність статистичних даних.

3. Аналіз національного законодавства що регулює інвестиційну діяльність показав, що правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні має міжгалузевий характер. Особливостями українського законодавства є розгалуженість і велика кількість нормативних актів, що свідчить про недостатню увагу до оптимізації інвестиційного законодавства з боку держави, а також наявність значної кількості нормативних актів обмеженої сфери дії – відомчих, регіональних, локальних.
4. Проведенням, на основі статистичних даних, оцінки інвестиційної привабливості галузей економіки України, виявлено галузі, які є пріоритетними для іноземного інвестування. Так, оцінка показала, що до таких галузей відносяться сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство, інформація та телекомунікації, фінансова та страхова діяльність.
5. Аналіз стану прямого іноземного інвестування в Україну довів, що його кількісні та якісні показники не відповідають стратегічним цілям розвитку України та ведуть до втрати можливостей розкриття потенціалу національної економіки. ППІ в Україні характеризуються галузевою та географічною розбалансованістю. Невідповідність ППІ потребам модернізації економіки, розвитку високотехнологічних галузей, а також висока частка ППІ з офшорних юрисдикцій посилює загрозу закріплення сировинної спеціалізації української економіки на світовому ринку.
6. Шляхом проведення кореляційного аналізу та встановлення ступеню лінійного зв'язку між рейтингом вибірки країн по залученню ППІ та рядом їх міжнародних рейтингів, доведено важливість факторів, які мають ключовий вплив на процес залучення ППІ. Аналіз показав, що

найбільший зв'язок із показниками залучення ПІІ має міжнародний рейтинг за індексом верховенства права. Фактори, які враховуються при обчисленні даного індексу – обмеження повноважень та прозорість інститутів влади, відсутність корупції, дотримання фундаментальних прав, забезпечення порядку та безпеки, порядок правозастосування, стан цивільного та кримінального правосуддя – мають визначний вплив на формування інвестиційного клімату в країні.

7. Проведено аналіз потенційних напрямів залучення іноземних інвестицій на предмет їх перспективності, з точки зору забезпечення економічного розвитку та економічної безпеки України. Визначено та обґрунтовано напрями, які мають значний інвестиційний потенціал і водночас є ключовими з точки зору впливу на макроекономічні показники України. До таких напрямів віднесено: аграрний сектор, зокрема, його основну складову – сільське господарство; наукову і технічну діяльність, а також нові виробничі технології; енергетичний сектор та енергоефективність.
8. Проаналізовано міжнародний досвід залучення іноземних інвестицій як розвинутих країн (США, Великобританія, ФРН, Франція, Японія), так і постсоціалістичних країн Східної Європи (Угорщина, Польща). Встановлено узагальнені характерні риси, які притаманні для цих країн у сфері інвестиційної політики: спрямованість на розширення експортного потенціалу країни, захист прав власників капіталу, стимулювання інвестицій у науково-дослідні, дослідно-конструкторські роботи, інноваційна спрямованість.
9. Аналіз представленої 15 липня 2021 року Стратегії збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну, яку розробила міжнародна компанія Ernst & Young Global Limited в Україні, показав що вона не в повній мірі відповідає реалізації тих переваг для України, якими володіють прямі іноземні інвестиції. Розроблений та запропонований варіант

власної стратегії в основу якої покладена зазначена Стратегія, з урахуванням отримання максимального ефекту від переваг прямих іноземних інвестицій, а також концентрації зусиль на зменшеній кількості перспективних напрямків, які особливо потребують розвитку за рахунок іноземних інвестицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. UNCTAD. Investment Trends Monitor. ISSUE 38. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/diaeiainf2021d1_en.pdf (Дата звернення 10.05.2021 р.).
2. Милль Дж. С. Основы политической экономии: в 3-х т. Т. II. Москва: Прогресс, 1980. 495 с.
3. Киреев А.П. Международная экономика. Учебное пособие для вузов. Москва: Междунар. отношения, 2008. 312 с..
4. Рогач О. І. Транснаціональні корпорації: підручник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Київський університет, 2008. 400 с.
5. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. Пер. с англ. М.: 1978. 321 с.
6. Machlup F. International Trade and the National Income Multiplier. New York. 1965. р. URL: https://cdn.mises.org/International%20Trade%20and%20the%20National%20Income%20Multiplier_4.pdf (Дата звернення 12.05.2021).
7. Harrod R.F. An Essay in Dynamic Theory Economic Journal, 1939. Vol. 49, №.193. С. 14–33. URL: <http://piketty.pse.ens.fr/files/Harrod1939.pdf> (Дата звернення 12.05.2021)
8. Кравчук Н. Зовнішня заборгованість держави: емпіричні гіпотези та концептуальні підходи. Світ фінансів. 2005 (серпень). Вип. 2 (3). С. 28-40.
9. Навроцька Н. А. Розвиток концептуальних засад аналізу впливу іноземного інвестування на приймаючі країни. Культура народів Причорномор'я. 2012. №229. С. 55-58.
10. Семак Е., Турлай И. Воздействие экономической интеграции на привлечение прямых иностранных инвестиций в страны-члены региональных. Журнал международного права и международных отношений. 2011. №2. URL: http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/17102/1/2011_2_JILIR_semak_turlay.pdf (Дата звернення 13.05.2021 р.).

11. Волгина Н.А. Международная торговля. Учебник. Москва : КНОРУС, 2019. 274 с.
12. Бирка М. І. Теоретико-методологічні підходи до аналізування прямих іноземних інвестицій в контексті їх залучення. Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. Київ, 2012. №1. С. 34-41.
13. Антонов В. Б. Розвиток теоретико-методологічних засад дослідження процесів активізації прямих іноземних інвестицій в умовах глобальної конкуренції. Вісник Львівського університету. Серія економічна. Львів, 2010. Вип. 44. С. 414-427.
14. Гуткевич С.О. Інвестування: теорія і практика: навчальний посібник. Полтава: ТОВ “АСМІ”, 2011. 258 с.
15. Про режим іноземного інвестування. Закон України від 19 березня 1996 р. №93/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр> (Дата звернення 13.05.2021 р.).
16. Іноземні інвестиції в Україні: де знайти дані, як читати платіжний баланс, про що говорять останні цифри. URL: <https://expla.bank.gov.ua/expla/src/files/Publication126.pdf> (Дата звернення 13.05.2021 р.).
17. Задоя А.О. Портфельні інвестиції в Україну: шанси чи загрози? URL: <http://ir.duan.edu.ua/bitstream/123456789/2164/1/%D0%B7%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D1%8F%D0%90%D0%9E.pdf> (дата звернення 18.05.2021 р.).
18. Тесля С.М. Прямі іноземні інвестиції як економічна категорія, їх суть та класифікація. Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19.3. 131-138 с. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2009/19_3/131_Teslia_19_3.pdf (Дата звернення 13.05.2021 р.).
19. Говорушко Т. А., Обушна Н. І Сутність прямих іноземних інвестицій та їх класифікація. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10871/1/20134.pdf> (дата звернення 13.05.2021 р.).
20. Glossary of Foreign Direct Investment Terms. IMF. URL:

<https://www.imf.org/external/np/sta/di/glossary.pdf> (дата звернення 13.05.2021 р.).

21. Definitions and Sources. UNCTAD. https://unctad.org/en/Docs/wir2007p4_en.pdf (дата звернення 15.05.2021 р.).

22. Кадеєва І. В. Прямі іноземні інвестиції як фактор становлення інноваційної економіки в Україні. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Економіка. 2014. Вип. 14. с.193–199. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/znpkhnpu_eko_2014_14_2.pdf. (дата звернення 18.05.2021 р.).

23. Богданович О.Г. Аналіз ефективності діяльності підприємства на засадах узгодження інтересів груп економічного впливу. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2012. №1. С. 45-58.

24. Економічна ефективність. Енциклопедія сучасної України. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=18769. (дата звернення 18.05.2021 р.).

25. Харламова Г. О. Інвестиційна безпека України: рейтингова оцінка: монографія. Київ: Аграр Медіа Груп, 2017. 432 с.

26. Михайленко О.Г. Вплив іноземних інвестицій на розвиток економіки України в умовах глобалізації URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/56.pdf (дата звернення 21.05.2021 р.).

27. Кангро, М. В. Методы оценки инвестиционных проектов: учебное пособие. М. В. Кангро. Ульяновск: УлГТУ, 2011. 131 с.

28. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення 21.05.2021 р.).

29. Адміністративне право. Енциклопедія сучасної України. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=42671. (дата звернення 25.05.2021 р.).

30. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>. (дата звернення 21.05.2021 р.).
31. Земельний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>. (дата звернення 21.05.2021 р.).
32. Про інвестиційну діяльність. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>. (дата звернення 21.05.2021 р.).
33. Про зовнішньоекономічну діяльність. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>. (дата звернення 21.05.2021 р.).
34. Про режим іноземного інвестування. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення 21.05.2021 р.).
35. Про захист іноземних інвестицій на Україні. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540%D0%B0-12#Text>. (дата звернення 21.05.2021 р.).
36. Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів господарювання, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1457-14#Text>. (дата звернення 21.05.2021 р.).
37. Про інститути спільного інвестування. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17#Text>. (дата звернення 21.05.2021 р.).
38. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>. (дата звернення 21.05.2021 р.).
39. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-12#Text>. (дата звернення 21.05.2021 р.).
40. Гуткевич, С.О. Теоретичні засади правового регулювання інвестиційної діяльності: монографія/ С.О. Гуткевич, В.О.Веклич, І.Г.Оніщенко та інші; за ред. д-ра екон. наук, проф. Гуткевич С. О. К.: НУХТ, 2016.

41. Оніщенко О. А. Теоретичні аспекти визначення інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості. Університетські наукові записки. 2010. №1(33). С. 246 – 252.
42. Буднікова Ю.В. Таряник О.М. Інвестиційна привабливість як економічна категорія. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2011. №2, Т. 1. с. 125 – 128.
43. Шевердіна О. В. Розвиток інвестиційного потенціалу України: правовий аспект. Право і суспільство. 2014. № 1/2. с. 76 – 80.
44. Інвестиційний індекс. Сайт Європейської бізнес асоціації. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analitsiya/>. (дата звернення 20.06.2021 р.).
45. Модель розвитку галузей економіки України [Текст]: моногр. За ред. С.О. Гуткевич. – К.: НТУУ «КПІ», 2011.
46. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. В 2-х томах И.А.Бланк. Ника-Центр, Эльга, 2009. – 1374 с.
47. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. Економічна статистика. URL: <http://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 04.08.2021).
48. Офіційний сайт Національного банку України. Статистика зовнішнього сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external/data-sector-external#5> (дата звернення: 04.08.2021).
49. Пурій Г. М. Сучасний стан та основні тенденції залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 44. С. 199-203. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ifrctr_2020_44_35 (дата звернення: 5.08.2021).
50. Офіційний сайт Національного банку України. Національний банк удосконалює обчислення статистики прямих іноземних інвестицій. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-udoskonalyuye-obchislennya-statistiki-pryamih-inozemnih-investitsiy> (дата звернення: 05.08.2021).
51. Про віднесення держав до переліку офшорних зон. Розпорядження Кабінету міністрів України від 23 лютого 2011 року №143-р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-2011-%D1%80#Text> (дата звернення: 05.08.2021).

52. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс. И.А. Бланк. – 2-е изд., перераб. и доп. К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. 656 с.

53. Брінь П.В. Проблеми інвестиційного клімату. П.В.Брінь, М.В.Акулова. Вісник НТУ ХПІ. 2013. № 69 (1042). С. 112 – 116.

54. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом. Київ: Лібра, 2002. 472 с.

55. Інвестиційний менеджмент : навч. посіб. В.М. Гриньова, В.О.Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда, Ю.М. Великий. – Х. : Інжек. 2005. 664 с.

56. Кінах А. Інвестиційний клімат України. Урядовий кур'єр. 2005. №125.

57. Червова Л.Т. Правове регулювання інвестиційної діяльності. Л.Т.Червова, М.І. Назарчук. Фінанси України. 2005. №4. С. 68–73.

58. Інвестування національної економіки: моногр. за ред. В.Г. Федоренка, М.П. Денисенка. К.: ІПК ДСЗУ, 2011. 296 с.

59. Kaufmann D., Aart K., Mastruzzi M. The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues. Draft Policy Research Working Paper. The World Bank. September 2010. 27 p. URL: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/pdf/wgi.pdf> (дата звернення 10.08.2021).

60. World Justice Project. Rule of Law Index. URL: <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/> (дата звернення 20.08.2021).

61. Transparency International. Corruption Perceptions Index. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl>. (дата звернення 20.08.2021).

62. Heritage Foundation. Index of Economic Freedom. URL: <https://www.heritage.org/index/>. (дата звернення 20.08.2021).

63. Руденко В.М. Математична статистика. Навчальний посібник. Київ. Центр учбової літератури. 2012. 304 с.

64. The World Bank. Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD> (дата звернення 20.08.2021).

65. The World Bank. People. URL: <https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/themes/people.html#population> (дата звернення 20.08.2021).

66. WJP Rule of Law Index 2021. URL: <https://worldjusticeproject.org/our-work/research-and-data/wjp-rule-law-index-2021>. (дата звернення 05.09.2021).

67. Прожитковий мінімум в Україні по соціальним та демографічним групам з 2000 по 2022 рр. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin/> (Дата звернення 12.06.2021).

68. «Інвестиційні няні» в Україні: що думають про ідею Зеленського самі інвестори? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30629275.html> (Дата звернення 12.08.2021).

69. Положение дел на рынках сельскохозяйственной продукции – 2020. Food and Agriculture Organization of the United Nations. URL: <https://www.fao.org/documents/card/en/c/cb0665ru>. (Дата звернення 12.08.2021).

70. Національно-визначений внесок України. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/news/33080.html>. (Дата звернення 12.08.2021).

71. Перехід України на відновлювану енергетику до 2050 р. Електронний ресурс. URL: <https://ua.boell.org/uk/2017/10/24/perehid-ukrayini-na-vidnovlyuvanu-energetiku-do-2050-r> (Дата звернення 12.08.2021).

72. Українська вітроенергетична асоціація. URL: <http://uwea.com.ua/ua/> (Дата звернення 14.08.2021).

73. Енергія сонця. Сайт Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України. URL: <https://saee.gov.ua/uk/ae/sunenergy>. (Дата звернення 12.08.2021).

74. Публічний звіт держенергоефективності підсумки 2020 року. Електронний ресурс. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2020/zvit-2020-derjenergoefekt-2.pdf> (Дата звернення 24.08.2021).

75. Гуткевич, С.О. Інвестування: міжнародний досвід: монографія/ С.О.Гуткевич, П.О.Сидоренко, А.С. Соломко та інші; за заг. ред. проф. Гуткевич С.О. Харків «Діса плюс», 2017.

76. Гоцуляк Л. В. Інвестиційна політика розвинених країн в умовах становлення інноваційної економіки. Ефективна економіка, № 9, 2014. [Електронний ресурс]: URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=9&y=2014> (дата звернення 08.09.2021).

77. Руденко О.А. Особливості регулювання інвестиційних процесів та дослідження інвестиційного потенціалу в постсоціалістичних країнах. Економіка і організація управління, 2019, № 1 (33), с.85-91.

78. Гуткевич, С. О. Стратегія розвитку: інвестиційний вимір: монографія/ С. О. Гуткевич, М.І Пугачов, Г.М. Завадських та інші.; за ред. д-ра екон. наук, проф. Гуткевич С. О. – Харків: Діса плюс, 2016.

79. Указ Президента України № 365/2016 від 29 серпня 2016 року “Питання Національної інвестиційної ради”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365/2016#Text> (дата звернення 15.10.2021).

80. Презентовано Стратегію залучення прямих іноземних інвестицій в Україну. URL: <http://www.nicouncil.org.ua/uk/2020-04-14-07-51-43/293-prezentovano-stratehiiu-zaluchennia-priamykh-inozemnykh-investytsii-v-ukrainu.html> (дата звернення 15.10.2021).

81. Національна стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/FDI-Strategy-Section-3-Action-Plan-UKR-1.pdf>. (дата звернення 27.10.2021).

ДОДАТКИ

Додаток А

**Розрахунок показників елементів оцінки інвестиційної привабливості
галузей економіки**

Таблиця А.1

Забезпеченість розвитку галузі власними фінансовими ресурсами

Галузь економіки	Рік	Власний капітал (тис.грн)	Баланс (тис.грн)	Частка власного капіталу
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	2018	482978737,3	983593602,4	49,1%
	2019	522778659,5	1030366699,9	50,7%
	2020	612250895,2	1130304880,4	54,2%
	Середнє значення			51,3%
Промисловість	2018	644984847,5	3431936799,7	18,8%
	2019	910495935,9	3639017349,7	25,0%
	2020	841651465,3	3981332504,8	21,1%
	Середнє значення			21,7%
Будівництво	2018	-7080055,9	463460982,1	-1,5%
	2019	12461630,8	541815399,3	2,3%
	2020	17766328,2	597073115,2	3,0%
	Середнє значення			1,2%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	2018	101913578,5	2313749075,9	4,4%
	2019	188646626,1	2498322651,3	7,6%
	2020	234436544,5	2681378935,5	8,7%
	Середнє значення			6,9%
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	2018	559163507,2	1027836624,2	54,4%
	2019	463819101,0	930387688,1	49,9%
	2020	618187064,6	1200279283,2	51,5%
	Середнє значення			51,9%
Тимчасове розміщування й організація харчування	2018	2812812,0	46083909,5	6,1%
	2019	6169459,7	48679026,3	12,7%
	2020	5397135,0	54873039,5	9,8%
	Середнє значення			9,5%
Інформація та телекомунікації	2018	38841637,7	171769573,3	22,6%
	2019	50299262,7	191559649,3	26,3%
	2020	55251175,4	218658530,8	25,3%
	Середнє значення			24,7%
Фінансова та страхова діяльність	2018	149566414,9	415714225,2	36,0%
	2019	169067201,9	476069008,3	35,5%
	2020	202997810,6	553297127,7	36,7%
	Середнє значення			36,1%
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2018	14330710,2	40533735,5	35,4%
	2019	17297755,9	42577929,4	40,6%
	2020	18939360,6	42891978,6	44,2%
	Середнє значення			40,0%

Джерело: отримано автором на основі [47]

Продовження додатку А

Таблиця А.2

Значимість галузі в економіці країни

Галузь економіки	Рік	Валова додана вартість (млн.грн)	ВВП (млн.грн)	Частка у ВВП
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	2018	360998	3560302	10,1%
	2019	356563	3977198	9,0%
	2020	393077	4222026	9,3%
	Середнє значення			9,5%
Промисловість	2018	748054		21,0%
	2019	790638		19,9%
	2020	758738		18,0%
	Середнє значення			19,6%
Будівництво	2018	81259		2,3%
	2019	107430		2,7%
	2020	119441		2,8%
	Середнє значення			2,6%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	2018	471618		13,2%
	2019	525974		13,2%
	2020	588365		13,9%
	Середнє значення			13,5%
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	2018	227140		6,4%
	2019	264689		6,7%
	2020	262453		6,2%
	Середнє значення			6,4%
Тимчасове розміщування й організація харчування	2018	25112		0,7%
	2019	35311		0,9%
	2020	30834		0,7%
	Середнє значення			0,8%
Інформація та телекомунікації	2018	138828		3,9%
	2019	182667		4,6%
	2020	209394		5,0%
	Середнє значення			4,5%
Фінансова та страхова діяльність	2018	98953		2,8%
	2019	115476		2,9%
	2020	131903		3,1%
	Середнє значення			2,9%
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2018	20375		0,6%
	2019	24053		0,6%
	2020	24338		0,6%
	Середнє значення			0,6%

Джерело: отримано автором на основі [47]

Продовження додатку А

Таблиця А.3

Соціальне значення галузі

Галузь економіки	Рік	Кількість працівників в галузі (тис. осіб)	Кількість зайнятого населення (тис. осіб)	Частка зайнятих
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	2018	2937,6	16360,9	18,0%
	2019	3010,4	16578,3	18,2%
	2020	2721,2	15915,3	17,1%
	Середнє значення			17,8%
Промисловість	2018	2426,0		14,8%
	2019	2461,5		14,8%
	2020	2358,6		14,8%
	Середнє значення			14,8%
Будівництво	2018	665,3		4,1%
	2019	669		4,2%
	2020	664,4		4,2%
	Середнє значення			4,2%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	2018	3654,7		22,3%
	2019	3801,3		22,9%
	2020	3648,7		22,9%
	Середнє значення			22,7
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	2018	995,1		6,1%
	2019	999		6,0%
	2020	975,2		6,1%
	Середнє значення			6,1%
Тимчасове розміщування й організація харчування	2018	283		1,7%
	2019	304		1,8%
	2020	285,4		1,8%
	Середнє значення			1,8%
Інформація та телекомунікації	2018	280,3		1,7%
	2019	289,2		1,7%
	2020	283,7		1,8%
	Середнє значення			1,7%
Фінансова та страхова діяльність	2018	214		1,3%
	2019	211,6		1,3%
	2020	212,5		1,3%
	Середнє значення			1,3%
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2018	196,9		1,2%
	2019	197,6		1,2%
	2020	196		1,2%
	Середнє значення			1,2%

Джерело: складено автором на основі [47]

Продовження додатку А

Таблиця А.4

Ступінь державної підтримки розвитку галузі (об'єм державних капітальних вкладень в галузь)

Галузь економіки	Рік	Державні капіталовкладення (тис. грн)	Середнє значення (тис. грн)
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	2018	116661	157 529
	2019	252259	
	2020	103666	
Промисловість	2018	514083	667 123
	2019	1300328	
	2020	186957	
Будівництво	2018	875771	1 291 670
	2019	1332520	
	2020	1666719	
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	2018	к	
	2019	к	
	2020	к	
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	2018	131857	183 927
	2019	107546	
	2020	312377	
Тимчасове розміщування й організація харчування	2018	44069	26 258
	2019	8447	
	2020	к	
Інформація та телекомунікації	2018	318628	184 062
	2019	106829	
	2020	126729	
Фінансова та страхова діяльність	2018	к	
	2019	к	
	2020	0	
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2018	565806	450 131
	2019	670224	
	2020	114362	

Джерело: складено автором на основі [47]

Продовження додатку А

Таблиця А.5

Коефіцієнт рентабельності активів підприємств галузі

Галузь економіки	Рік	Чистий прибуток (тис.грн)	Активи (тис.грн)	Рентабельність активів
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	2018	71002592,3	983593602,4	7,2%
	2019	93255372,7	1030366699,9	9,1%
	2020	81618534,5	1130304880,4	7,2%
	Середнє значення			7,8%
Промисловість	2018	109288779,8	3431936799,7	3,2%
	2019	133701590,3	3639017349,7	3,7%
	2020	-47211987,4	3981332504,8	-1,2%
	Середнє значення			1,9%
Будівництво	2018	4414074,1	463460982,1	1,0%
	2019	13590641,6	541815399,3	2,5%
	2020	-4448892,6	597073115,2	-0,7%
	Середнє значення			0,9%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	2018	68809790,0	2313749075,9	3,0%
	2019	108561472,5	2498322651,3	4,3%
	2020	25881393,9	2681378935,5	1,0%
	Середнє значення			2,8%
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	2018	-24265433,3	1027836624,2	-2,4%
	2019	8421787,8	930387688,1	0,9%
	2020	9054760,3	1200279283,2	0,8%
	Середнє значення			-0,2%
Тимчасове розміщування й організація харчування	2018	2350861,6	46083909,5	5,1%
	2019	4245604,3	48679026,3	8,7%
	2020	-4410448,2	54873039,5	-8,0%
	Середнє значення			1,9%
Інформація та телекомунікації	2018	14676084,6	171769573,3	8,5%
	2019	20617272,1	191559649,3	10,8%
	2020	14509243,0	218658530,8	6,6%
	Середнє значення			8,6%
Фінансова та страхова діяльність	2018	23096197,4	415714225,2	5,6%
	2019	15165638,5	476069008,3	3,2%
	2020	25719742,9	553297127,7	4,6%
	Середнє значення			4,5%
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2018	-597112,3	40533735,5	-1,5%
	2019	-3689,1	42577929,4	-0,01%
	2020	-1615276,2	42891978,6	-3,8%
	Середнє значення			-1,7%

Джерело: складено автором на основі [47]

Продовження додатку А

Таблиця А.6

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу підприємств галузі

Галузь економіки	Рік	Чистий прибуток (тис.грн)	Ср. знач власного капіталу (тис.грн)	Рентабельність власного капіталу
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	2018	71002592,3	459658192,9	15,4%
	2019	93255372,7	502878698,4	18,5%
	2020	81618534,5	567514777,4	14,4%
	Середнє значення			16,1%
Промисловість	2018	109288779,8	597206009,6	18,3%
	2019	133701590,3	777740391,7	17,2%
	2020	-47211987,4	876073700,6	-5,4%
	Середнє значення			10,0%
Будівництво	2018	4414074,1	0,0	0,0%
	2019	13590641,6	6230815,4	218,1%
	2020	-4448892,6	15113979,5	-29,4%
	Середнє значення			62,9%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	2018	68809790,0	64072650,0	107,4%
	2019	108561472,5	145280102,3	74,7%
	2020	25881393,9	211541585,3	12,2%
	Середнє значення			64,8%
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	2018	-24265433,3	585866299,3	-4,1%
	2019	8421787,8	511491304,1	1,6%
	2020	9054760,3	541003082,8	1,7%
	Середнє значення			-0,3%
Тимчасове розміщування й організація харчування	2018	2350861,6	1406406,0	167,2%
	2019	4245604,3	4491135,9	94,5%
	2020	-4410448,2	5783297,4	-76,3%
	Середнє значення			61,8%
Інформація та телекомунікації	2018	14676084,6	33683201,8	43,6%
	2019	20617272,1	44570450,2	46,3%
	2020	14509243,0	52775219,1	27,5%
	Середнє значення			39,1%
Фінансова та страхова діяльність	2018	23096197,4	136948819,7	16,9%
	2019	15165638,5	159316808,4	9,5%
	2020	25719742,9	186032506,3	13,8%
	Середнє значення			13,4%
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2018	-597112,3	11844333,3	-5,0%
	2019	-3689,1	15814233,1	-0,02%
	2020	-1615276,2	18118558,3	-8,9%
	Середнє значення			-4,7%

Джерело: складено автором на основі [47]

Продовження додатку А

Таблиця А.7

Коефіцієнт рентабельності реалізації продукції

Галузь економіки	Рік	Чистий прибуток (тис.грн)	Реалізована продукція (тис.грн)	Рентабельність реалізації продукції
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	2018	71002592,3	540509371,9	13,1%
	2019	93255372,7	572748270,0	16,3%
	2020	81618534,5	624070132,3	13,1%
	Середнє значення			14,2%
Промисловість	2018	109288779,8	3302543681,5	3,3%
	2019	133701590,3	3289388921,9	4,1%
	2020	-47211987,4	3524673568,6	-1,3%
	Середнє значення			2,0%
Будівництво	2018	4414074,1	322096219,0	1,4%
	2019	13590641,6	394919382,9	3,4%
	2020	-4448892,6	444753873,4	-1,0%
	Середнє значення			1,3%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	2018	68809790,0	4110094296,3	1,7%
	2019	108561472,5	4345851191,2	2,5%
	2020	25881393,9	4519524661,7	0,6%
	Середнє значення			1,6%
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	2018	-24265433,3	556047389,3	-4,4%
	2019	8421787,8	603015829,9	1,4%
	2020	9054760,3	558433870,3	1,6%
	Середнє значення			-0,4%
Тимчасове розміщування й організація харчування	2018	2350861,6	63591476,0	3,7%
	2019	4245604,3	77863123,9	5,5%
	2020	-4410448,2	66445112,7	-6,6%
	Середнє значення			0,8%
Інформація та телекомунікації	2018	14676084,6	273742187,5	5,4%
	2019	20617272,1	334865257,8	6,2%
	2020	14509243,0	395417121,3	3,7%
	Середнє значення			5,1
Фінансова та страхова діяльність	2018	23096197,4	283551533,6	8,1%
	2019	15165638,5	306952250,3	4,9%
	2020	25719742,9	341735823,6	7,5%
	Середнє значення			6,9%
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2018	-597112,3	13119109,7	-4,6%
	2019	-3689,1	14948462,8	-0,02%
	2020	-1615276,2	12203525,9	-13,2%
	Середнє значення			-5,9%

Джерело: складено автором на основі [47]

Продовження додатку А

Таблиця А.8

Коефіцієнт варіації середньогалузевого показника рентабельності власного капіталу

Галузь економіки	Рік	Чистий прибуток (тис.грн)	Ср. знач власного капіталу (тис.грн)	Рентабельність власного капіталу
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	2014	21481346,8	160375810,4	13,4%
	2015	102849068,0	219617729,6	46,8%
	2016	90613153,7	322337337,7	28,1%
	2017	68858525,0	402854272,5	17,1%
	2018	71002592,3	459658192,9	15,4%
	2019	93255372,7	502878698,4	18,5%
	2020	81618534,5	567514777,4	14,4%
	Коефіцієнт варіації			0,55
Промисловість	2014	-178730926,4	650187107,0	-27,5%
	2015	-188267875,5	529142753,9	-35,6%
	2016	-24724672,6	502989269,4	-4,9%
	2017	56124026,4	538169551,8	10,4%
	2018	109288779,8	597206009,6	18,3%
	2019	133701590,3	777740391,7	17,2%
	2020	-47211987,4	876073700,6	-5,4%
	Коефіцієнт варіації			-5,42
Будівництво	2014	-27948844,2	17667818,0	-158,2%
	2015	-25861950,4	1572384,5	-1644,8%
	2016	-10553009,7	0,0	0,0%
	2017	-5014330,1	0,0	0,0%
	2018	4414074,1	0,0	0,0%
	2019	13590641,6	6230815,4	218,1%
	2020	-4448892,6	15113979,5	-29,4%
	Коефіцієнт варіації			-2,75
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	2014	-133219450,1	48780073,0	-273,1%
	2015	-88161012,7	0,0	0,0%
	2016	-4841818,2	0,0	0,0%
	2017	25874156,9	13115860,8	197,3%
	2018	68809790,0	64072650,0	107,4%
	2019	108561472,5	145280102,3	74,7%
	2020	25881393,9	211541585,3	12,2%
	Коефіцієнт варіації			8,65
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	2014	-22591574,7	165346183,9	-13,7%
	2015	-17847817,6	438080588,5	-4,1%
	2016	7408710,9	756813573,3	1,0%
	2017	-16796739,9	700686182,8	-2,4%
	2018	-24265433,3	585866299,3	-4,1%
	2019	8421787,8	511491304,1	1,6%
	2020	9054760,3	541003082,8	1,7%
	Коефіцієнт варіації			-1,9

Продовження додатку А

Продовження табл. А.8

Галузь економіки	Рік	Чистий прибуток (тис.грн)	Ср. знач власного капіталу (тис.грн)	Рентабельність власного капіталу
Тимчасове розміщування й організація харчування	2014	-6641836,9	8559952,3	-77,6%
	2015	-6874869,7	1666933,4	-412,4%
	2016	-1983088,8	0,0	0,0%
	2017	1773481,4	0,0	0,0%
	2018	2350861,6	1406406,0	167,2%
	2019	4245604,3	4491135,9	94,5%
	2020	-4410448,2	5783297,4	-76,3%
	Коефіцієнт варіації			-4,25
Інформація та телекомунікації	2014	-17137088,8	16670346,0	-102,8%
	2015	-12590232,3	40584806,2	-31,0%
	2016	1750580,7	45094935,0	3,9%
	2017	12029276,4	20720955,2	58,1%
	2018	14676084,6	33683201,8	43,6%
	2019	20617272,1	44570450,2	46,3%
	2020	14509243,0	52775219,1	27,5%
	Коефіцієнт варіації			8,76
Фінансова та страхова діяльність	2014	-5550303,1	166548450,6	-3,3%
	2015	-9573444,3	121006812,3	-7,9%
	2016	-670847,0	110435339,5	-0,6%
	2017	16806566,4	115812312,0	14,5%
	2018	23096197,4	136948819,7	16,9%
	2019	15165638,5	159316808,4	9,5%
	2020	25719742,9	186032506,3	13,8%
	Коефіцієнт варіації			1,62
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2014	-3244017,4	11031453,8	-29,4%
	2015	-3566270,0	10322445,2	-34,5%
	2016	-1599480,2	8013110,9	-20,0%
	2017	-2300388,3	7803694,6	-29,5%
	2018	-597112,3	11844333,3	-5,0%
	2019	-3689,1	15814233,1	-0,02%
	2020	-1615276,2	18118558,3	-8,9%
	Коефіцієнт варіації			-0,75

Джерело: складено автором на основі [47]

Таблиця А.9

Рівень конкуренції в галузі (2020 рік)

Галузь економіки	Кількість суб'єктів підприємництва			Всього
	великих	середніх	малих	
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	36	2137	71195	73368
Промисловість	243	4986	121108	126337

Продовження додатку А

Продовження табл. А.9

Галузь економіки	Кількість суб'єктів підприємництва			Всього
	великих	середніх	малих	
Будівництво	14	927	55985	56926
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	160	3289	822680	826129
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	28	1162	97117	98307
Тимчасове розміщення й організація харчування	1	258	71489	71748
Інформація та телекомунікації	8	349	233831	234188
Фінансова та страхова діяльність	8	303	9839	10150
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2	101	15671	15774

Джерело: складено автором на основі [47]

Продовження додатку А

Таблиця А.10

Рівень соціальної напруги в галузі (річний прожитковий мінімум 25867 грн,
2020 рік [67])

Галузь економіки	Витрати на оплату праці (тис.грн)	Кількість найманих працівників (тис.осіб)	Середній рівень зар.плати (грн.)	Відношення СРЗП до РПМ
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	54150521,3	523,782	103383,7	4,00
Промисловість	303280597,2	2098,458	144525,5	5,59
Будівництво	27922808,9	299,319	93287,8	3,61
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	144522934,6	1610,788	89721,9	3,47
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	103254252,0	794,182	130013,3	5,03
Тимчасове розміщування й організація харчування	7891328,6	182,549	43228,6	1,67
Інформація та телекомунікації	31144840,7	162,532	191622,8	7,41
Фінансова та страхова діяльність	44257880,9	77,575	570517,3	22,06
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	5132872,2	33,761	152035,5	5,88

Джерело: складено автором на основі [47, 67]

Додаток Б

Розрахунки коефіцієнтів кореляції Пірсона

Таблиця Б.1

Індекс верховенства права (Rule of Law Index, RLI)

Країна	2015				2016				2017				2019			
	ПП на душу нас. (\$)	Ранг ПП	RLI (2014)	Ранг RLI	ПП на душу нас.	Ранг ПП	RLI (2015)	Ранг RLI	ПП на душу нас.	Ранг ПП	RLI (2016)	Ранг RLI	ПП на душу нас.	Ранг ПП	RLI (2018)	Ранг RLI
Албанія	343,5	5	0,59	5	363,1	8	0,52	11	355,9	6	0,5	11,5	420,8	6	0,51	12
Білорусь	174,6	10	0,49	10	131,7	12	0,53	10	134,9	13	0,54	9	135,2	14	0,51	12
БІГ	111,7	12	0,47	11	92,5	15	0,57	8	152,0	12	0,56	7	132,6	16	0,53	9,5
Болгарія	309,5	6	0,55	6	208,8	11	0,55	9	283,7	9	0,54	9	297,6	10	0,53	9,5
Естонія	-	-	-	-	703,6	4	0,77	1	1317,6	1	0,79	1	2308,5	2	0,8	1
КНР	175,7	9	0,45	14	125,9	13	0,48	14	119,0	14	0,48	12	133,0	15	0,5	14,5
Чехія	161,2	11	0,51	8,5	1026,9	2	0,72	2	1060,4	2	0,75	2	1007,5	4	0,74	2
Грузія	465,8	2	0,6	4	444,9	7	0,71	3	514,5	4	0,65	6	360,5	9	0,61	6
Угорщина	-	-	-	-	7100,2	1	0,58	7	-	-	-	-	9432,3	1	0,55	7
Казахстан	375,0	4	0,53	7	967,8	3	0,5	12	261,3	10	0,5	11,5	179,4	13	0,51	12
Киргизстан	192,1	8	0,45	14	101,9	14	0,47	16,5	-	-	-	-	43,2	19	0,47	17,5
Молдова	79,6	13	0,45	14	31,5	18	0,48	14	54,3	17	0,49	13,5	188,2	12	0,49	16
Монголія	31,5	16	0,67	0,5	-	-	-	-	479,9	5	0,54	9	757,6	5	0,54	8
Польща	396,6	3	0,67	0,5	482,5	6	0,65	5	309,7	7	0,71	3	379,3	8	0,67	3,5
Румунія	217,9	7	0,51	8,5	317,3	9	0,62	6	303,9	8	0,66	5	380,2	7	0,65	5
Росія	47,6	14	0,45	14	225,4	10	0,47	16,5	197,6	11	0,45	16,5	221,4	11	0,47	17,5
Словенія	838,4	1	0,65	3	700,4	5	0,66	4	578,9	3	0,67	4	1030,2	3	0,67	3,5
Україна	-	-	-	-	88,1	16	0,48	14	87,4	15	0,49	13,5	131,4	17	0,5	14,5
Узбекистан	33,3	15	0,45	14	52,2	17	0,46	18	55,5	16	0,45	16,5	69,0	18	0,46	19
Коеф. Пірсона	0,50				0,70				0,79				0,79			

Джерело: складено автором на основі [64, 65, 66]

Продовження додатку Б
Таблиця Б.2

Індекс економічної свободи (The Index of Economic Freedom, IEF)

Країна	2015				2016				2017				2019			
	ПП на душу нас. (\$)	Ранг ПП	IEF (2014)	Ранг IEF	ПП на душу нас.	Ранг ПП	IEF (2015)	Ранг IEF	ПП на душу нас.	Ранг ПП	IEF (2016)	Ранг IEF	ПП на душу нас.	Ранг ПП	IEF (2018)	Ранг IEF
Албанія	343,5	9	66,9	7	363,1	9	65,7	10	355,9	8	65,9	8,5	420,8	7	64,5	12
Вірменія	62,9	19	68,9	4	113,7	16	67,1	7	85,2	18	67,0	6	34,1	21	68,7	7
Азербайджан	419,5	4	61,3	13	461,1	6	61,0	13	291,0	11	60,2	13	150,0	15	64,3	13
Білорусь	174,6	15	50,1	21	131,7	14	49,8	20	134,9	16	48,8	20	135,2	16	58,1	19
БІГ	111,7	17	58,4	16	92,5	18	59,0	15	152,0	15	58,6	15	132,6	18	61,4	15
Болгарія	309,5	10	65,7	9	208,8	12	66,8	8	283,7	12	65,9	8,5	297,6	11	68,3	9
КНР	175,7	14	52,5	18	125,9	15	52,7	17,5	119,0	17	52,0	17	133,0	17	57,8	20
Чехія	161,2	16	72,2	3	1026,9	1	72,5	3	1060,4	1	73,2	2	1007,5	2	74,2	3
Грузія	465,8	3	72,6	2	444,9	7	73,0	2	514,5	5	72,6	3	360,5	10	76,2	1
Казахстан	375,0	7	63,7	11	967,8	2	63,3	11	261,3	13	63,6	11	179,4	14	69,1	6
Киргизстан	192,1	13	61,1	14	101,9	17	61,3	12	-	-	-	-	43,2	20	62,8	14
Латвія	411,0	5	68,7	5	171,2	13	69,7	4	593,9	3	70,4	4	568,3	4	73,6	4
Литва	357,0	8	73,0	1	410,5	8	74,7	1	489,2	6	75,2	1	563,3	5	75,3	2
Молдова	79,6	18	57,3	17	31,5	20	57,5	16	54,3	20	57,4	16	188,2	13	58,4	16
Монголія	31,5	23	58,9	15	-	-	-	-	479,9	7	59,4	14	757,6	3	55,7	21
Польща	396,6	6	67,0	6	482,5	5	68,6	5	309,7	9	69,3	5	379,3	9	68,5	8
Румунія	217,9	12	65,5	10	317,3	10	66,6	9	303,9	10	65,6	10	380,2	8	69,4	5
Росія	47,6	21	51,9	20	225,4	11	52,1	19	197,6	14	50,6	19	221,4	12	58,2	18
Словаччина	280,3	11	66,4	8	873,3	3	67,2	6	776,9	2	66,6	7	424,0	6	65,3	10
Словенія	838,4	1	62,7	12	700,4	4	60,3	14	578,9	4	60,6	12	1030,2	1	64,8	11
Таджикистан	53,7	20	52,0	19	27,9	21	52,7	17,5	20,9	21	51,3	18	22,8	22	58,3	17
Узбекистан	33,3	22	46,5	22	52,2	19	47,0	21	55,5	19	46,0	21	69,0	19	51,5	22
Коеф. Пірсона	0,56				0,57				0,73				0,45			

Джерело: складено автором на основі [62, 64, 65]

Продовження додатку Б

Таблиця Б.3

Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI)

Країна	2015				2016				2017				2019			
	ПП на душу нас. (\$)	Ранг ПП	CPI (2014)	Ранг CPI	ПП на душу нас.	Ранг ПП	CPI (2015)	Ранг CPI	ПП на душу нас.	Ранг ПП	CPI (2016)	Ранг CPI	ПП на душу нас.	Ранг ПП	CPI (2018)	Ранг CPI
Албанія	343,5	7	33	14	363,1	8	36	11	355,9	8	39	11,5	420,8	7	36	13
Вірменія	62,9	17	37	11	113,7	15	35	12	85,2	17	33	15	34,1	20	35	14
Азербайджан	419,5	3	29	16,5	461,1	5	29	15,5	291,0	10	30	16	150,0	14	25	19,5
Білорусь	174,6	13	31	15	131,7	13	32	14	134,9	15	40	9,5	135,2	15	44	8
БГ	111,7	15	39	9,5	92,5	17	38	9	152,0	14	39	11,5	132,6	17	38	11
Болгарія	309,5	8	43	7,5	208,8	11	41	8	283,7	11	41	8	297,6	10	42	9
КНР	175,7	12	36	12	125,9	14	37	10	119,0	16	40	9,5	133,0	16	39	10
Чехія	161,2	14	51	5	1026,9	1	56	3,5	1060,4	1	55	5	1007,5	2	59	2,5
Грузія	465,8	2	52	4	444,9	6	52	5	514,5	5	57	3,5	360,5	9	58	4,5
Казахстан	375,0	5	29	16,5	967,8	2	28	17,5	261,3	12	29	17,5	179,4	13	31	16
Киргизстан	192,1	11	27	18,5	101,9	16	28	17,5	-	-	-	-	43,2	19	29	17
Латвія	411,0	4	55	3	171,2	12	56	3,5	593,9	3	57	3,5	568,3	4	58	4,5
Литва	357,0	6	58	1,5	410,5	7	59	2	489,2	6	59	2	563,3	5	59	2,5
Молдова	79,6	16	35	13	31,5	19	33	13	54,3	19	38	13,5	188,2	12	33	15
Монголія	31,5	21	39	9,5	-	-	-	-	479,9	7	38	13,5	757,6	3	37	12
Румунія	217,9	10	43	7,5	317,3	9	46	7	303,9	9	48	7	380,2	8	47	7
Росія	47,6	19	27	18,5	225,4	10	29	15,5	197,6	13	29	17,5	221,4	11	28	18
Словаччина	280,3	9	50	6	873,3	3	51	6	776,9	2	51	6	424,0	6	50	6
Словенія	838,4	1	58	1,5	700,4	4	60	1	578,9	4	61	1	1030,2	1	60	1
Таджикистан	53,7	18	23	20	27,9	20	26	19	20,9	20	25	19	22,8	21	25	19,5
Узбекистан	33,3	20	18	21	52,2	18	19	20	55,5	18	21	20	69,0	18	23	21
Коеф. Пірсона	0,53				0,50				0,75				0,71			

Джерело: складено автором на основі [61, 65, 66]